

P. III. 72. u

LUCEAFĂRUL

ANUL IV.

BUDAPEȘTA, 15 IULIE ST. V. 1905.

NRUL 13—14.

EXEL NISTU

Ilustratele

Luceafărul-UI

sint chemate să înlocuiască
productele străine, de acest
soi. Lucrate după

Motive românești

reprezintă tablourile picto-
rilor români mai de samă.

Pină acum a apărut seria
I. 16 bucați.

1 serie costă . cor. 1.—
3 serii (48 bucați) . . 2 50
6 serii (96 buc.) . . 4 20

Comandele se fac pelingă
rambursare sau trimiterea
înainte a banilor.

Spre a înlesni cititorilor noștri comandarea cărți-
lor apărute n alte edituri, am deschis :

Librărie

de unde se pot comanda ori ce cărți românești
și străine : franceze, italienești, englezești,
germane ș. a. cu prețurile originale. Reproduc-
ții artistice după tablourile pictorilor români.
Cărți de științ. și petrecere. Gramatică pentru în-
vățarea limbilor străine. Dicționare, Poezii și a.

Abonamente la ori
ce reviste.

Editura „Luceafărul“

Romane, — Nuvele, — Serieri
poporale și Plese teatrale.

Sub tipar :

OCT. GOGA : POEZII.
I. AGÎRBICEANU : DELA TARĂ.
A. CIURA : ICOANE.

Din biblioteca scriitorilor străini :

EM. MADACH : TRAGEDIA OMULUI

În pregătire :

Nuvele de Gorkii, A. Cehov, Maupas-
sant, Fr. Copée, A. Daudet, ș. alții.

Comandele și banii să se adreseze la ADMINISTRAȚIE.

BROȘURI ȘI OPURI

Tot feliiul de lucrări tipog-
rafice se tipăresc cu cele
mai moderne litere, **ÎN CEA
MAI SCURTĂ VREME.** pelingă
prețurile cele mai moderate.

INVITĂRI

la baluri, concerte,
Anunțuri de
logodnă
și tot soiul de
tipărituri se execută
elegant, modern, și
efțin.

LUCEAFĂRUL

Revistă pentru literatură și artă. Anul IV. Apare de 2 ori pe lună. Publică:
nuvele, schițe, poezii, articole muzicale, descrieri de călătorie, cronici,
dări de samă și număroase ilustrațiuni artistice și de actualitate.

ABONAMENT :

EDIȚIA SIMPLĂ : Un an 12 cor. În România și Străinătate 16 cor. — 6 luni 6 cor. În str. 8 cor.

Pentru preoți săracl, învățatori și studenți : Un an 7 cor. în străinătate 12 cor.

EDIȚIA DE LUX : Un an 20 cor. În România 25 cor., 6 luni 10 cor., în străinătate 12 cor. 50 bani.

LUCEAFARUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. — APARE DE 2 ORI PE LUNĂ SUB DIRECȚIA
Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA și OCTAVIAN C. ZĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

PRO DOMO.

Entuziasmul și idealismul cel mai curat al unor suflete visătoare au dat ființă acestei reviste.

Tocmai acum se împlinesc trei ani, de cînd un grup de tineri de pe băncile Universității din Budapesta s'au gîndit să intrupeze un vechiu ideal al generațiilor studențești premergătoare: înființarea unei reviste literare a tinerimii noastre academice.

Era în primăvara anului 1902, anotimpul florilor și al iluziilor, cînd prin cafenelele și birturile din capitala Ungariei înfilinaî regulat o ceată de flăcăi români surtucari, veniți aci, la învățătură mai înaltă, de prin toate provinciile românești, supuse Coroanei Sf. Ștefan.

Acești reprezentanți ai românizmului cîscarpatin, la obicinutele lor întîlniri își frămîntau mintea cum și-ar putea învrednici neamul cu o revistă. Prin ceața fumului de tutun, ce-i îmbrobodea într'o aureolă de mucenici cuminți, îi zăreaî noaptea tirziî, prin vre-un colț de cafenea, cum, cu ochii aprinși și fețele îmbujorate de focul discuției și de ncc'arul șireagului de sticle goale — la noi, nănașele indispensabile acestor fel de planuri — croesc planuri peste planuri, vorbind toți deodată, apoi cum se domolesc și aplecîndu-se pe lespede de marmură a mesei, ascultă, cu luare amînte, glasul de nemulțumit al celui mai tînăr, care nu găsia în viața tinerimii noastre academice nici avînturi mari nici preocupățiuni nobile, — sau cum aprobă, legănînd păharele goale între degete, graiul celui din Țara-Birseî, care se jeluia cumplit de seceta și de sărăcia noastră literară și culturală . . . Fiecare avea ceva de spus și ceva de îndreptat. Numai uscățivul de pe Tîrnave privia perdut drept înainte. Sufletul lui simțea toată bucuria și însuflețirea tovarășilor, dar știa bine că firea lucrurilor e mult mai îndărătnică, decît s'o poși schimba de azi pe mîne. C'un gest lin de împăcare și cu glas domol de dascăl cuminte, încerca să-i potolească pe cei porniți, căuta să talmăcească, pe ales, cauzele neputinții și nevredniciei noastre și se trudea să-i facă a n'țelege că nici dinșii nu vor răsturna lumea din țîșini cu mărățele lor planuri. Și o clipă unii credeau spuselor lui. Dar numai o clipă, căci, iată, pe poetul cu plete blonde suit pe scaun, străfulgerînd pe toți din ochii lui al-

bastrii, tîind cu gesturi largi negura de fum și 'n energice cuvinte într'aripate făurînd, ca un profet războinic, tot viitorul incununat de izbîndă al visurilor ce le înfrățiau ființa și al planurilor menite să îndrepte cultura neamului românesc de aici pe alte cărări mai vrednice de cinste . . . Însuflețirea își luă din nou zborul, veselia îi făcea să-și uite de toate năcăzurile, nu se mai gîndeau decît la izbîndă. Iar în vremea asta, printre perdelele întredeschise, luceafărul de sus, „vecinica minune“, își revărsa razele-î senine pe capetele flăcăilor, cari cîntau în cor un imn de redeșteptare . . .

Numele de „Lucaefărul“ a primit în botez și revista lor, departe de neamul românesc, cași steaua de acest pămînt rătăcitor.

Astfel s'a zimislit înființarea revistei noastre.

În dricul verii, zodia acelorași *dies caniculares* de acum, a apărut primul număr. Ceî cari au scos vre-odată reviste, își vor putea închipui clipele de bucurie și de entuziasm legate de astfel de momente.

Și s'au legînat flăcăii noștri vara 'ntreagă și parte din toamnă tot cu nădejdi. Muceau cu toții din răspuțeri, fiind că cauza era sfîntă.

Dar după senin, au urmat, rînd pe rînd, zilele noroase ale decepțiilor, cari au întunecat dojanî împliniți împărăția „Lucaefărului“.

Tinerimea academică dela noi, în loc să le întîndă idealîștilor dreapta de n'frățire, i-a întîmpinat c'un zimbet suveran de ncurajare. Înzădar s'au făcut chemări la adresa tinerimii, înzădar li-s'a atras binevoitoarea luare-amînte, că revista se poreclește a tinerimii, înzădar, căci „floarea națiunii“ n'avea urechî s'audă nici minte să n'țeleagă.

Au urmat apoi războirile cu returiștii venerabili și preanonrați, gilceevile neplăcute cu res-tanțierii îndărătnici, — a căror sămîntă, durere, nici astăzi nu-î stirpîită, — lupta pe viață și pe moarte cu indiferența publicului și cite alte năcăzuri, de cari cu greu își mai aduce omul amînte. Am trăit vremuri de cumplită încercare, noi visătorii la ceriuri albastre, — nu odată era să ni să ză-dărnicească intențiunile curate, dar nu ne-am dat

spre vecinic repaos ci, ascultînd de glasul inimii noastre, am răzbit, cu fruntea ridicată, pe suişul, ce ne-a căluzit la izbîndă. Chiar şi rîndurile ni s'au rîrit în cursul vremilor grele. Din „grupul de tineri“, rămas-am, la sfîrşit, abia trei oameni stegari credincioşi. Am dat revistei un caracter mai pronunţat românesc, i-am lărgit programul de activitate, pînă am reuşit s'o ridicăm la nivelul ei de astăzi, cînd „Luceafărul“ nu se mai poate numi organ literar studentesc, nici măcar revista tinerimii, ci ceva mai mult.

Astăzi, cînd intrăm într'o nouă fază de existenţă, ne simţim datori a ne aduce aminte de toţi aceia cari ne-au sprijinit, fie cu vorbe de încurajare fie cu obolul, în realizarea gîndurilor şi intenţiunilor noastre.

Mulţumim deci înainte de toate prea cinstiului public cetitor pentru încrederea ce-a avut-o în puţina nizuinţelor noastre, dîndu-ne mijloacele materiale necesare pentru susţinerea revistei. Cu cît interesul publicului va fi mai intensiv cu atît va creşte şi dragostea noastră de muncă şi cu atît vom putea îndeplini mai uşor trebuinţele lui intelectuale şi artistice.

Aducem apoi mulţumirile noastre dlui profesor universitar *Nicolae Iorga*, ale cărui cuvinte calde din revista „Sămănătorul“ au contribuit mult la întărirea noastră morală şi intelectuală.

Dacă am reuşit să creem „Luceafărul“ un nume în viaţa noastră culturală, pe lîngă munca şi străduinţa noastră, avem s'o mulţumim dsale, preseii dela noi şi din regat, care a urmărit cu o deosebită atenţiune activitatea revistei noastre.

În sfîrşit, nu putem uita nici de prietenii noştri intimi, cari, în vremuri de restrînte, n'au cruşat jertfa scumpă a osteneii pentru triumful idealului nostru. Lor are să le mulţumească publicul şi noi, mai mult decît oricărui, c'am putut ajunge, unde sîntem. Tot a lor e şi meritul că acum, după trei ani, am reuşit să înfiinţăm institutul de arte grafice şi de editură „Luceafărul“, care e un moment îmbucurător nu numai în viaţa revistei noastre ci şi în desvoltarea noastră culturală, dedicîndu-se esclusiv literaturii şi artei.

Pentruca şi publicul să fie pe deplin în clar cu programul muncii noastre, il vom schiţa în liniamente generale:

a) Vom eda operele scriitorilor grupaţi în jurul revistei „Luceafărul“, precum şi ale altora dacă ele vor prezenta vre-o valoare.

Prin aceasta vom să uşurăm pe deoparte tuturor scriitorilor de valoare dela noi puţinţa de a se manifesta aici acasă şi de a le asigura un oarecare venit după munca lor, pe de-altă parte vom să dăm cetitorilor opere scrise de oameni eşiţi din sinul lor, cari le înţeleg păsurile şi frămîntările sufletului.

b) Vom porni o bibliotecă teatrală, care va cuprinde piese originale, bucăţi bune deja publicate

şi localizări. Această bibliotecă, scrisă într'o limbă românească corectă, va fi destinată diletanţilor noştri, pe cari vom să-i ferim pe viitor de trista desorientare de pînă acum în ce priveşte alegerea pieselor. Dacă ne va fi cu puţinţă, vom intra în legături mai strînse cu societatea pentru fondul de teatru român, care în prezent, fiind lipsită de-o astfel de bibliotecă, ar putea uşor să ne întindă mîna de ajutor.

c) Vom publica o bibliotecă a scriitorilor străini, în care vor intra operele de valoare ale literaturilor străine, din cari publicul şi scriitorii vor putea învăţa ceva.

Scopul acestei biblioteci, în primul rînd, e înlăturarea traducerilor în limbă străină de pe mesele publicului nostru, care în timpul din urmă ceteşte, mai ales, foarte multe traduceri ungureşti.

d) Vom scoate, în fiecare an, un *Almanach* literar-artistice, care, pe lîngă materialul literar inedit, va cuprinde informaţiuni exacte despre viaţa culturală a Românilor de pretutindeni, notiţe despre mişcarea literară din străinătate, cronică artistică şi ştiinţifică a anului, reproduceri după tablourile artiştilor noştri şi lucruri de actualitate folositoare şi de interes.

Anul acesta, fiind deja timpul înaintat, nu ştim dacă vom reuşi să servim publicul cu acest *Almanach*, care pretinde muncă multă şi cheltuieli mari.

e) Vom executa cărţi postale ilustrate, stampe, reproducînd porturi româneşti, opere artistice, vederi, fotografiile scriitorilor şi bărbaiilor noştri mai de samă etc. etc.

Toate aceste, însă, reclamă timp şi sprijinul intensiv al publicului românesc, fără de care străduinţele noastre nu pot avea un bun sfîrşit.

*

Programul revistei „Luceafărul“, baza întregii noastre activităţi, nu se va schimba întru nimic nici în viitor. Caşi pînă acum — excepţionînd epoca cînd se găsea în fazele de vaccilare ale începutului — va urma acelaş principiu robust, că manifestarea unui popor, în artă şi literatură, nu poate pleca decît din rărunchii individualităţii lui proprie, reogîndînd credincios notele alese şi caracteristice ale fiinţii lui etnice. Acesta e principiul cel mai firesc şi cel mai larg, care e îndreptăţit a căluzi — nu a reglementa — în artele frumoase, programul de activitate al unui neam, caşi al nostru. Mai cu samă aici la noi, unde se zăresc numai zorile unei mişcări literare, e singurul îndreptăţit. Urmînd acest principiu, clădirea perfecţionării şi înaintării noastre va avea de bază fondul sufletesc moştenit dela înaintaşii noştri, pe care nu ni-l putem falsifica cu teoriile exotice din cultura apuseană. Imprumutul cumpătat şi folositor, nu maimuţăriia năroadă şi inconştientă, dela alţi

mai înaintați decît noi trebuie să se admită, dar numai ca un fel de povăituitor în alegerea mijloacelor prin care ne putem întrupa mai ușor idealurile.

Aceasta e calea, pe care credem că e mai bine să mergem.

Octavian C. Tăslăuanu.

VIATĂ NOUĂ.

Un proces monstru. O fată dela țară necinstită de un scriitor dela cancelaria din sat, bătută apoi grav cu mamă-sa cu tot, care-î sărise în ajutor, de același om cu oficiu. George Murășanu, doctor în drepturi, avocat cu diplomă, nu mai avuse de apărat astfel de cauze, deși anul acesta e al nouălea, decînd și-a deschis cancelarie. Adecă acum nicînu avea să aperse, ci să acuze și să ceară o strașnică pedepsire a vinovatului. Se preumbla prin casă cu pași largi, se trîntea pe sofa, iar se scula și nu-și putea afla repaus. În minte i se închiegău frînturi din vorbirea ce va avea s'oțină: cuvinte mari, aspre, duioase, apoi fraze puternice și fără să gîndească, minile lui închiepuiau gesturi largi menite să ațintească toate privirile celor ce vor fi de față la „pertractare“. — Și uită, i se înduioșază tare și inima! La alte procese a vorbit și așa mai mult vînt, dar acum simte că va vorbi altfel. Nu mai poate uita pe badea acela, pe tatăl fetei.

„Să vezi, dle dragă, că viața mea acum nu mai are nici un rost. Două lumini senine aveam cari mă puneau la muncă de dimineața pînă seara. Acuma, luminele acelea se întunecă, s'au întunecat! Să vezi dta ce a rămas din ochii ei: două gămălii de sticlă. Și obrajii ei, că erau albi ca laptele și plini de să-î tai c'un fir de păr, acum îs subțiri ca la bătrîne și palizi, Doamne, palizi, străvezii. O, Maria tatei, cum ne scurtezî tu zilele la toți. Și el, cinele, își ridică acum pălăria, cînd ne întilnim. — Să știi dta, dle, ce mină de ghiață mă strînge pe mine mereu de inimă! Dar dta poate că nu vei înțelege. Eu cred — știe Dumnezeu ce să mai zic — că

inima domnilor e din alt lut zidită decît a noastră, a proștilor.“

Și tînărul avocat vedea și acum pe badea cu fața de ceară, cum își invirte pălăria mare în mîni, cum își întoarce capul, să-și usuce o lacrimă. Ochii aceia adînci ce spuneau o durere mare, — aproape de desnădăjduire — mai ales nu-î putea să-î uite. Îi părea că de citeori și-î îndrepta românul spre dînsul, cetia în ei o neîncredere.

N'a putut să doarmă în noaptea aceea mai de loc. Se credea de multe ori înaintea tribunalului, se auzia cum își spune vorbirea, — apoi ploaia de aplauze. O, și ce rău îi făceau aplauzele aceste de data asta. I se părea, că ascultătorii își bat joc de dînsul. Cum cutează să bată în palmi, cînd victima, victima nevinovată, e de față. — Murășanu, în pat, s'a cutremurat în tot trupul. În aprinsa lui fantazie a văzut fata, pe Maria. Își strînse ochii, cu groază, să nu mai vadă nimic și lovi cu pumnul puternic în stavila patului, să-l doară. — Dar uită, acolo într'un colț, e el, dobitoacul, spurcatul dobitoac. Așa om urît n'a văzut Murășanu în toată viața lui. — Se sculă din pat, aprinse luminarea și începu să se preumbe prin casă. Nu-și putea explica nici cum, de unde să vină agitația lui nemăsurată, pe care nu o mai simțise în toată viața de pînă acum. A avut de lucru cu omoruri, cu furturi cu tilhării brutale, dar să fie așa de pătruns,

ca acum, nu i s'a întimplat. — Preumblîndu-se de mai liniștea, dar cînd îi venia în minte badea și auzia iar cuvintele lui, se nferbînta din nou.

Dimineața a făcut o preumblare scurtă, apoi s'a apucat de muncă și patru zile nu a mai eșit din chilie. Servitoarea se lua cu minile de cap, privia speriată prin ușa de sticlă și în răsîmpuri îi venia un gînd grozav: domnul a înbunit! Îl știa pînă acumă că de zece ori eșia pe zi în oraș și iar se întorcea, cu scrisori lungi subsuoară. Acum nimic. Și-apoi de-ar fi scris la masă, cum se scie! Dar rupea coală după coală, cît ce puneă citeva șire chinuite pe ele, lua altele și se apuca din nou. După ce găta

Florica și Tincuța.

un pasaj întreg, îl cetia cu glas tare, gesticula, se preumba prin casă, gîndindu-se. Apoi iar se apuca de scris și cite-odată, așa scriind, se pomenea că-și vorbește cu glas mare. În ziua întii a mîncat la amiază, în a doua i-a dat servitoarei o palmă ca aceea, cînd a venit să-î spună pentru a zecea oră că se răcește supa. Și era perit de să nu-l mai cunoști. Apoi noaptea, că nu mai durmia decît 2—3 ceasuri. Servitoarea intrase în groazele morții: de ține așa o săptămînă, hotărît stăpînul său înebunește.

Cînd după patru zile eși la aer, era se amețiască, dar se trase cine-cinește pînă la berărie și ceru o halbă. Nu-î plăcu însă și voi să iasă cînd iacă, îi căzu un prieten.

„Ce-î cu tine, Murășanule, pare că ai înviat din morți?”

— Ceva neexplicabil, frate, așa ceva n'am mai pățit în viața mea. Uită ce proces am — și-î spuse „cazul”. Dar nu știu de ce m'a pătruns așa tare nenorocirea asta a Mariei.

— Va fi poate că te prea doare inima de-o așa dobitocie.

— Nu numai atîta, Măruntene. Și asta-î, dar nu numai asta. Eū simt că în ființa mea se petrece ceva deosebit, vreau să zic în suflet, în inimă. Cași cînd s'ar trezi ceva în mine și ca și cînd ar adormi iar. Și mă chinue așa, de mă uscă pe picioare. Uită, pe mine drept că mă doare nenorocirea Mariei. Dar cînd mă gîndesc la ea, de ce imi vine așa de greu de mine însu-mi? Asta să mi-o spui tu, Măruntene dragă!

— Va fi o greșală a simțurilor și a judecării. Asta se mai întîmplă. Ești prea încordată și prea nervos și asta e!

— Nu-î greșală, prietine, eū nu știu ce-î, dar nu-î greșală.“

Pînă a sosit timpul acestui proces, de alte nu s'a mai putut ocupa. Strîca coală după coală și nu era în stare să hotărască nimic. Cunoscuții se luară de gînd. Nicî la casină, nicî la cafenea, nicî nicăiri. Și dacă da pe acolo, sta ce sta și se făcea nevăzut.

Dar în Joia aceea, cînd a fost procesul nenorocitei fete, se părea, că s'a coborît un arhanghel din cer și acela a vorbit. Ascultătorii nu încăpeau în sală. Și dr. George Murășanu, cu ochii vâpăi, cu fața aprinsă, strălucitoare par' că, și totuși așa de dureroasă, puse în spatele tînarului aceluia, cu simțiri de dobitoc, cea mai grea pedeapsă ce se dă în astfel de cazuri: temniță îndelungată și pedeapsă în bani. Cînd a sfîrșit vorbirea, publicul nu se mai putea opri din aplauze, asemenea și cînd jurații vestiră osînda. Mureșanu remase cu ochii mari, tulburî la aplauze. Avea așa un simțămînt, că e batjocorit în ce avea el mai sfînt. Mai mult decît oricînd altădată simția că nu pentru aplauze a vorbit, ci pentru altceva. Aruncă o privire

Florica și Tincuța.

rătăcită prin sală. Mama, tata nenorocitei stău muți, cu capetele în pînînt, cu inimile zdrobite. Maria, cu fața ascunsă în năframă, nu mai avea nici ea lacrimi, nici singe care să-î mai roșască obrajii rușinați. Albă, ca de var, ca și năframa cu care își ascundea fața, sta împietrită cu minile frînte în poală. Mureșanu simția că toată vorbirea sa a fost spusă în vînt. Nimic n'a dobindit: nici o rază de lumină n'a putut aprinde în sufletul acestor trei oameni. Ce le pasă lor, că nemernicul acela va suferi robia? Ei vor rămînea tot atît de nenorociți cum au fost: și nu va fi nimic ce să-î poată mîngăia.

Advocatul stătu o clipă drept ca un prapor între ei, apoi zise bătrînului: „Bade, eū nu ți-am putut ajuta nimic. Bani ce va fi să-î capeți, aruncă-î în fundul vr'unei prăpăstii, căci cîntea unui om nu se poate plăti cu bani. Dar crede-mă, că pe mine mă doare durerea voastră, și că pe Maria nu o pot socoti de loc vinovată; ci dimpotrivă, mi-se pare o sfîntă. Uitați-vă aici voi toți cari ați bătut mai nainte în palme.“ — Și Mureșanu merse lingă fată și o sărută ușor pe frunte. De astădată nu mai aplauda nimeni, ci priveau unii speriați, alții se înduioșau. Din ochii părinților fetei prîseră să curgă cele dinții lacrimi binefăcătoare, cari le-au stat ascunse în tot timpul procesului.

„Vai, domnule dragă, domnule dragă!“ și alta nu putură zice.

Primarul.

Maria plîngea cu lacrimi îmbrinate sub barbă și sărmanul ei piept era numai furtună. George Mureșanu eși cu acești trei oameni și izbi cu putere ușa după sine. Dimineăța următoare, foarte abătut, luă gazeta. Acolo, amănunte despre proces, vorbirea lui întreagă, vorbirea „ilustrului orator, cum nu s'a mai prezintat altul în sala tribunalului“. Și la sfîrșit: „Oratorul a dobîndit succesul cel mai splendid ce se poate închipui.“ — Mureșanu sări, ca mușcat de șarpe, aruncînd gazeta. — Adecă lumea întreagă e așa de seacă, așa de minci-noasă, așa de ipocrită și de ticăloasă? În sala tribunalului minciuni, în gazetă minciuni! Oare toate capetele din lume sînt așa de proaste?

El n'a secerat nici un succes. Dar pentru cei ce aș ascultat, și pentru cei ce scriu, a fost succes. Ei n'a înțeles, căci negreșit aș o inimă ce se asemănă mult cu a acuzatului. Vai, acuzatul ăsta, scriitorul ăsta, ce chip disgustător. Mureșanu nu și-a putut închipui un om mai urît ca acesta nici odată.

Advocatul căzu zdrobit pe scaun. Și rămase multă vreme așa nemișcat.

Servitoarea bătu cu frică la ușe.

„Este pentru dl o scrisoare“.

O copertă mică, roză: „Nu te-am văzut de mult. Bolnav să fii oare? Vezi dragă, croitoreasa a gătat haina, pe care ai comandat-o

tu. Ce să fac cu ea? Te 'mbrățișază a ta: Maria.“

Mureșanu se cutremură în tot trupul. *Maria* e scrisă acolo? El a comandat haina Elenei! Luă literile pe rînd: acum cetia Elena într'adevăr, dar cînd privea biletul, totuși vedea în litere mari scris *Maria*. „Dumnezeule, simt că mă perd, ce să fie cu mine?“ Zdrobit, căzu pe divan, ca 'ntr'o visare adincă. În casă era liniște de moarte și în liniștea asta Gheorge Mureșanu își reamintea, — fără să-și poată da samă cum și de ce, — viața lui de pînă acum. Simția numai că icoanele se rup una după alta din întuneric și se îndeasă toate, năvalnic, să le vadă. Își vede părinții, țărani în stare bună, cari mor săraci, dar îndestulii, atunci cînd feciorul lor deschide cancelarie. Vede viața sa de student harnic și cruțător: tinărul acela blind și sfios, pe care și pîn' a fost la universitate, nu l'a apucat nici cînd 10 ore sara în vre-o crîsmă. Apoi traiul lui de cînd e avocat. Și-a cîștigat un nume, știi, un nume de să fii sigur în cariera ta și are prietini buni. — Și cum stă răzimat pe canapă, îi vin în minte prietini, rînd pe rînd, doctorul Pascu, advocații Fulea și Ilies, preotul Marcu, și în sfîrșit în șirul prietinelor ce-i vin în minte se așază și Ioan Grecu, asupra căruia el a cîștigat eri o grea osîndă. — Ioan Grecu, care a nefericit o familie cinstită. Mureșanu se îngrozește și simte că viața lui aci în orașul acesta nu și-a amintit-o bine. Numai prietini și i-a văzut. Dar prietenele? O, Doamne, cine să-și fi adus aminte, cînd și-a deschis el cancelaria aici, că și orașul acesta va fi așa de stricat. Și el, dr. Gheorge Mureșanu, și-a cheltuit o mare parte din tinerete ca și alții, nouă ani de zile, și nu s'a hotărit nici odată să se însoare. Negreșit: dr. G. Mureșanu încape foarte bine alătura de Ion Grecu! Și el n'a avut nici odată remușcări grele de conștiință! N'a avuț? Stai, că acum îi vin în minte. O, Doamne, ba cite a avut. Dar lumea l-a acoperit cu laude, femeile nevrednice îi trăgeau cu ochiul, și iacă el, lugerul dela sate, care avea să fie un stejar puternic, azi a rămas un plop, pe care il indoaie toate vînturile. Astăzi oamenii se măsură și se prețuesc cu cîntarul banilor, a istețimii, a renumelui, iar cîntea, sfînta, înălțătoarea cînte nepătată, e o vorbă în vînt. Astăzi putem să ne scandalizăm de concubinatele țărănilor și să le dăm la preoți în cap, că nu-și știu face dato-rița, dar din clasa noastră cea *cultă*, inteligința noastră, nu are nimeni dreptul să-i atace, pentru sufletele lor putrede, pentru viața lor desfrînată. Aici femeile se acopere cu pudră și cu mătasă, iar bărbații nu se mai acopere cu nimic: lor li-e de ajuns numele bun, vaza, ce le rămîne neștirbită. Mureșanu nu se mai putea opri din gîndurile aceste. Și simțea tot mai mult că bine

i-se cade lui lângă Ion Grecu. Discursul ce l-a ținut împotriva lui, ar fi putut să-l îndrepte în contra afitor bărbați vrednici, cari se respectă, împotriva sa chiar. Căci să nimicești pacea și bunînțelegere dintr'o familie, ori chiar numai să-i dai unei femei prilejul, să se decidă a-și uita de ceea ce este, e tot atit de monstruos, cași fapta lui Ion Grecu! „Vezi, dragă George, cași fapta doctor G. Mureșanu, avocat, cit de sus stai dta! Și vezi cit de prost ți s'a scurs viața de cînd ești avocat? Gînditu-te-ai vre-odată ce-ai cîștigat din viața asta?”

— Și George Mureșanu ride acum, cu ochii perduți, ride-ride, pînă ce îl fură somnul!

Cînd s'a trezit, ochii îi căzură pe scrisoare. Îi răspunse: „Haina primește-o. Voi plăti-o. Dar nu ne vom vedea mai mult.” După neliniștea mare ce l-a stăpînit, după multa agitare, acum s'a sculat liniștit. Ochii lui vedeau cuminte și

așezat. Se gîndea la badea: Bade dragă, ești cred că pe dta te-a trimis la mine tata din groapă. Dta mi-ai zis: „Ești cred că inima domnilor e din alt lut zidită decît a noastră, a proștilor”. Dar inima mea, simt acum, e dintr'o bucată cu a celor proști. De-ași putea-o face curată, iarăși curată, ca a voastră!” — Apoi după puțină gîndire, îi veni în minte alt gînd luminos: Mărunțanu îi zise odată la bere: „Ce-i cu tine, Mureșane, pare că ai înviat din morți!” Și el nu știa atunci că prorocise un mare adevăr...

La două săptămîni prietenii îi perdură urma și cînd îl aflară din nou și-l cercetară, într'un orașel depărtat, unde-și deschisese cancelaria, îi primi dna Mureșanu, mai nainte domnișoară la țară, cuminte și harnică, într'o casă proeșască.

I. Agirbiceanu.

TUDOR CAV. DE FLONDOR.

Unul din cei mai talentați compozitori români, cu care frații noștri din Bucovina numai mindri se pot.

Vlăstarul unei vechi familii din Bucovina, e născut la anul 1862 în Storojineț, fiul naționalistului George cav. de Flondor.

Talentul său muzical fu cultivat de mic copil sub conducerea mamei sale, care era o pianistă renumită. Ca elev de liceu, în vîrstă de abia 16 ani, avea corul său propriu, bine cunoscut în Bucovina. Mai tîrziu reuși să-și cîștige un nume chiar și în România cu corurile: „Cîntecul marinariilor”, „Lăcrămioarele”, „Vioarele”, „Cîntecul vînătoresc” etc. Toate aceste cîntece, devenite astăzi populare, își au origina de pe acele vremuri.

După ce își termină studiile liceale, ascultînd de îndemnul tatălui său, se înscrie la facultatea de drept, dar nu-și uită nici de societatea filarmonică română „Aurora”, care atunci prin prestațiunile ei atrăgea nu numai pe Români ci și pe străini. Aici s'au reprezentat vodevilele „Drumul de fer”, „Milo director”, „Cinel-cinel”, „Florin și Florica”, „Arvinte și Pepelea”, „Doi țărani și cinci cîrlani”, a căror muzică a fost parte aranjată, parte compusă de dl Flondor. Tot din timpul acesta

datează operele „Nunta țărănească”, „Rusaliile”, „Lița Pescărița”, cari au cîștigat multe cununi de onoare harnicului și talentatului compozitor.

Dorul de a se perfecționa în muzică îl făcu să plece, în toamna anului 1884, la Viena, unde în curs de patru ani, pe lângă studiile academiei de agricultură, urmă teoria muzicii la renumitul profesor al conservatorului din Viena, Robert Fuchs.

Patronesele balurilor române din Viena, în fiecare an, dădeau ocazie tînărului compozitor să le dedice cîte un vals, din cari acordurile melodioase din „Visurile”, „Salutes de montagnes” și „Din depărtare” au atras atențiunea archiducelui Rainer, protectorul balului, care încurajă, prin cuvinte măgulitoare, pe distinsul compozitor. Din această epocă datează vodevilul „Noaptea Sf. George”, corurile: serenada „Luna doarme amoroasă”, „Traiū vînătoresc”, „Cîntul haiducesc”, „Marșul din Rusaliile”, „Quadrile din nunta țărănească” etc.

Tot în acest timp călători la Bayreuth pentru a studia muzica lui Wagner.

Reîntors în Bucovina, se căsători în anul 1888 cu fica marelui comerciant George Czuntu din

T. Flondor.

Debutanții din „Moș Ciocirlan”.

Roman, apoi se retrase la moșiile sale Rogojești și Gura-Molniței, dedicându-și tot timpul muzicii.

Lucrările dsale mai însemnate din acest timp sînt:

1. „Moș Ciocîrlan“ — operă națională în trei acte și 4 tablouri, — care a fost reprezentată de societatea filarmonică „Armonia“ cu ocazia jubileului ei de 25 ani, în Mai 1901.

2. Opereta comică națională în trei acte „Noaptea Sf. George“, care n'are nici o legătură cu vodevilul mai sus amintit. Această operetă se studiază deja de „Armonia“ și se va reprezenta în scurt timp pe scena noului teatru din Cernăuți.

3. Are în lucrare opera națională „Pescariul Dunării“, cu subiectul luat din războiul de independență.

Dupăcum vedem, dl cav. de Flondor e unul dintre cei mai fecunzi compozitori, dela care așteptăm încă multe opere naționale.

CASCADA ÎNFRĂȚIRII.

— O priveliște din munții Maramureșului. —

Eram șase, de cei cu pieptul de aramă. Șase inși pe plaiurile Maramureșului, din trei colțuri ale României. Trei din Țară, doi băstinași și unul pe care băstinașii îl întimpină: „Ardelene, pei de lene!“ Acesta eram eu. Iar de „bine v'am găsit“, aveam și eu ceva în straiță: „Maramureș, Maramureș, dușmanilor te vindureși!“ — Cel ce va cutriera această mare hală de sfîrnărit o să 'nțeleagă cine-s dușmanii de veșnică pomene: jidani maghiarizați, maghiari jidoviți, români maghiaro-jidoviți... Combinați dvoastră mai departe!

Și pe noi ne băteau gînduri de cumpărare. De răscumpărarea celor ce le-am pierdut, a celor ce ni s'au înșelat, ce ni s'au furat și ce ni s'au răpit.

Dar să nu-mi scap fuiorul.

Noi „ungureni“ terminaserăm tocmai la un liceu ce se chiamă românesc, poate pentru că bani scumpi românești se risipesc acolo din bunătațea lesne iertătoare și răutatea exploatoare a inimilor. Este o învățătură ce pe acele părți e gonită și de pe catedră și din inimile obștei de tineri fără avinturi și de bătrîni încărungiți în negriji. În inimile noastre-și aflase adăpost, căci ea se chiamă conștiință muncitoare de neam. De-a unu neam, ce nici măcar dragostea și jertfa convenită nu ți-o cere. — Astfel ajunserăm în corespondență de doruri și hotărîri frățești cu cei din țară.

Aci se făuri hotărîrea de a ne cunoaște „pămîntul“ și pe noi. Și planul nostru se izbîndi

pe un al patrelea colț românesc: la serbătorile dela Putna.

Plini de cunoștinți (cu entuziasm eram tixiți) și de învățături noi, de cari nici măcar nu visam mai înainte, purceserăm pe urmă în Maramureș. Mai poposirăm pela unul pela altul, ne mai sporirăm sărăcia cunoștințelor și mai scăzurăm din belșugul entuziasmului la „vederile“ neașteptat de revoltătoare, pînă în sfîrșit sosirăm la cel din urmă popas, la vatra și dragostea unui dascal harnic de fapte și de vorbe, o rară excepție. Avea și dînsul un fecior la învățătură, — la învățatura noastră.

Dragi cetitorii mei, nu perdeți răbdarea, sîntem deja în hotarele Cascadei.

Într'o bună dimineață, o luarăm tus-opt prin codru și prin stînci, să o vedem și noi cum se rostogolește la vre-o cincisprăzece kilometri de sat. E un crîmpei numai din romanticitatea nestrăbătută și neînțeleasă de stăpîniți nou-nouți, a dovezii de superioritate a frumosului din natură.

Stăteam să ne prăbușim de căldură, dacă poteca noastră nu se împletea cu chica de arbori străvechi și adumbritori a „vinjilor“ (ghinji, maramureșenește) munți, ce numai ei ar ști să ne povestească trecutul nostru nepătruns și întunecat ca gîndul liftelor ce fac să ni se uite și prezentul. Uf! Era cald fără seamăn, și te mai sufoca și atîta amar de săritură peste prilazuri. Sumedenia aceasta de punți fără părae daū satului maramurășan o înfățișare specială. Ai să te avinți cel puțin peste vre-o jumătate de sută, pînă scapi la larg, departe pe cîmp.

Lanurile prăpădite de arșița verei nu ne mai supărau, atît ne deprinsesem cu această „încercare“, vremelnică numai. Călăuzul nostru ne istorisia întîmplări de volnicii și lașități. Nici astea nu ne mai obideaū. Pe semne ne deprinsesem și cu ele. Păgubașa era natura, a cărei frumseță nu aveam pas a o admira, decît cînd ne lovea setea și dorul de răcoare.

În chipul acesta sosirăm la o mică stațiune balneară, pe la jumătate cale. Izvorul mineral ce da cu o prisosință rară apă de iod, foarte bună pentru vinuri, e proprietatea popii. Exploatarea însă e dată cu chiria la niște ovrei: pare-mi-se pentru șase mii coroane la an. Iarăși un prjlej să descoperim pricinile îngenunchierii noastre: comoditatea și nepriceperea.

„Blem,* băieți că aici ne prinde amiaza!“

Blem dar! — Urcușul abia acum se începe. Țepiși și „priporos“ încă tot nu e. Ba eșim chiar la drum umblat și de cară, bătut în piatră și acoperit de lespezi de piatră, ce se prevale mereu și nu se sfarmă. Praf de trei degete. Alături curge la vale, loatră,** o gîrlă ce-și scobise

* Blem! — să mergem înainte!

** Harnică, sprintenă.

adinc alvia. Nici nu visează că apa ei se va numi încurind a „înfrăirii“. — Nu mai facem „politică“. Natura învinge pe-o clipă cu zmeura ei dulce-dulce și făcătoare de sete. Dăm fuga la cite-un tufiș cu boabe roșii, dar fuga ne și astîmpărăm la graiul călăuzului. E sfîntă frica de năpircile din petriș și de nenea Moș-Mărtin care e destul de civilizată ca să ceară și el poame la ospătăria naturii. Și se pornesc obicinuitele povești și pățanii cu urșii, povești la cari s'o fi gîndind poetul, de bună seamă, cînd însemnase versurile: „toate-s vechi și nouă-s toate“. — Umbra nu te mai ferește de broboane de asudori, cu zmeură ești îndopat, graiul îți seacă în gît și încă acum e acum. Rămînem în tăcere și cu gîndurile neostoite. Ne abatem pe o cărăruie îngustă, ce se joacă de-ascunsul prin petriș și prin mușchi. Urcăm la deal de-abinele, o luăm într'una peste gîrlă, trecînd și de zece ori dela un mal la celalalt, pe urmă nu ne mai găsim cărarea, așa de bine s'a ascuns pe sub un trunchiuz resturnat de-a curmezișul căii. Grijă ți-se înzecește, căci postavul de mușchi tăinuște „hudre“ (gropi) primejdioase, și noi mai avem încă lipsă de picioare. Tot înainte, fără șovăială, oblu la deal, peste sămănăturile de bolovani și de arbori, — n'auziți cum vijăe? Încă o opintire, o cotitură și învăluți într'o pulbere fină de apă pisată în prăbușire, ne înfioară mîndreța căderii și amenințării zidului nalt-nalt de stîncă par'că rețezată, în fața apei.

E o priveliște svițerană! Vrednică să fie cerțată de toți călătorii noștri iubitori de natură sau imitatori de admirare apusană.

Din înălțimea de cincisprăzece sulite se învălmășește maiestoașă o pleată de-a lui Neptun, drept la vale, resfirîndu-se în nenumărate fire de cataracte mărunțele. Te pomenești numai cu o dungă păduroasă, pe-a cărei coastă, fără să vezi ce cale bătuse pînă acolo, se rostogolește apa ca o idee răzvrătitoare, zdrobind tot ce se încumetă a i se pune în cale, și răscolește, acolo, unde cade, tărîa pămîntului, scobindu-și popas pe-o clipă, un mormint în care o lume poate peri. Dar în năruirea aceasta istovitoare își potolește năprăznicia, și după furia gîndului răzvrătitor are să vină pacea productivă. Apa-și urmează domol calea cu o singură țintă: de-a se înfrăți. — E o firidă în casa naturii. În stînga dela cascada, în fundul măi lat, cu bolovani și brazi pe o coastă, ce obîrșind din un capăt al dungei peste care se revarsă apa, se înalță tot mai tare, prefăcîndu-se în zidul de stană ce se perde în văzduh, în fața apei, groaznic de s'ar cutremura și totuși așa de neputincios în încremenirea lui trîndavă, — icoana poporului la care privește din susul mării sale.

„Cascada asta trebuie botezată pe românește“, răsună deviza, după funzărîrăm prin merindea bună, de care se îngrijise stăpîna provăzătoare. Și s'a făcut „tărișman.“ Ba că să fie Cascada Zinei (asta o propunea „politicul“), ba să

Notarul Haralamb Călămar.

Chirilă.

fie Viltorea Dracului, (idea poetului), ba că Tanda, ba că Manda, pînă în cele din urmă — poate era fulgerarea unei puteri nesimțite — izbucni chiotul:

„Trăiască cascada înfrățirii!”

Apoi hai la botez. Cu păharele și cu sticla de țuică, avîntate spre închinare, și cu gîndul apăsător de seriozitatea unei presimțiri, toți ascultăram cuvîntarea „politicului”.

„Fraților! Peste cinci ani de zile o să închinăm a doua oră în fața acestei ape ce prin multe zăgazuri va răzbi, dar nu se va desbina nici odată. Și peste o jumătate de veac, dea Dumnezeu, și a treia oră. — Pe atunci ne vom schimba la chip și la trup, vom purcede poate într'altă formă pe această potecă, dar statornicia tot așa de neclintită să rămie, îndrumarea noastră tot înainte să apuce, și puterile noastre să se oțelească. — Pe atunci, fraților, să fie numele ei de prisos . . . !”

„Va fi, Va fi!” Și cinstirăm cu gîndurile împreunate și cu dorințele sigure de izbîndă. Chiote și urări pe răpușie! Ungerea celui botezat se săvîrși: sticla goală de amar zbură plină de înțeles în revărsarea apei. În scoarța unui brad cu reșina aprinsă săparăm adînc numele și leatul . . . De fiecare slovă se lega un dor și o mărturisire . . .

Ciobani ce se vor adăposti cu mioarele setoase la răcoarea pulberii de apă, vor ceti cu mirare numele tainic și poate o să înțeleagă șoaptele slovelor despre acele doruri și mărturisiri, și vor porni povești despre o crăiasă dulce, și plîpîndă ce-și mistue zilele în încătușarea roto-coalelor de apă, în plînsete pentru mărirea și slava ei ferecată și păzită de duhuri răutăcioase. Și va să vie odată, de bună samă va să vie, alesul ei de ursită, viteazul și trufașul Crai, ce prorocitu-s'a să-i dea odată viață . . .

— Cascada aceasta e în hotarul Săpînței.

Sever Dan.

CU DORUL.

Cu dorul m'am obicinuit
 Dacă suferința mi-e vecină,
 Amaru'n lume m'a hrănit,
 Doar dragostea mi-a dat lumină.
 Nu m'am temut de soarte rea...
 N'am ascultat în drum la șoapte...
 Dar au sosit la casa mea
 Doi călători în miez de noapte.

Anul din ei, poate-a glumit;
 Venea din țară cătră casă...
 Mi-a spus că 'n drum te-au întilnit, —
 Mergeați, iubite, la mireasă.
 De-atunci te văd cu mîndra 'n prag,
 În zare palidă de lună...
 Și 'n suferința mea desfac
 Și iar întind sărmana strună.
 Dar glasul ei, cînd o ating,
 E șifetul de om ce moare...
 Aș vrea să lupt și să mă 'nvîng,
 Să nu vă spun — ce rău mă doare...
 Maria Cunțan.

BUNICA.

„Cum să merg eu cu mina goală?.. Și să nu duc nimic nepoțelului, care, cum mă vede, mă întrebă: „Ce a adus Bunica?”

Se frămîntă în gînduri bătrîna și nu-și poate da samă cum de s'a schimbat într'atita vremurile . . .

O podidesc lacrimi . . .

Cînd era ea tînără, își răsfața copiii cu jucării . . .

Pantazi în rolul lui „Moș Ciocirlan”

Și aveau ce strica copiii ei; și dintr'atîta, cinci, cu unul s'a ales...

Și ăsta, unu, are un fecioraș care se joacă cu vătraul și cu păpușii mă-sii; nu ca tat-so care avea jucării de stricat, zi de zi...

Lacrimi pică din ochii „Bunichii,” suflatul o doare. Rostul zilelor de-acum nu-l mai înțelege, dar îi simte greumîntul...

*

Adună Bunica la crețarași — numai Dumnezeu știe cum! — să-i cumpere lui „Puiu” un „Ghi talu!”

Și tremură de emoțiune, gîndind:

„Cum o să-i placă Puiului! Ce o să zică? Cît va fi de fericit, mititelul! Să aibă el un căluț de lemn, jucărie, — frumusețe, minunăție...

Și lacrimi de alinare îi picură din ochi.

Cînd va întreba „pe Bunica”:

— Ce mi-ai adus?

... îi va da, învălit în hirtii, să le desfacă rum-pindu-le, un:

„Ghi talu!”

*

Strigăte, hurducări, gălăjii, forfot ne mai pome-nit e prin odăi.

Mama, tata, servitoarea și bunica nu-și dau rînd să ridice la scaune, să desceată priponeala din piciorul mesei, ba din a patului... Și e o gură, dar peste toată dandanaua răsună glasul ascuțit dar curajos:

— Ghi talu!

Puiu e neobosit; trage de sfoară călușul de lemn pus pe roțile și face și pe vizitiul:

— Ghi, ghi talu...

Devine imperioasă trebuința unor explicațiuni asupra „durerilor” calului, asupra oboselii lui; asupra derangerii somnului copilului din vecini; asupra posibilității înfățișării lui „Mumuș” care „bagă în sac și duce pe copiii neascultători și ne-stimpărați”...

Dar conștiința superiorității sale față de „Ghi talu”, avîntul sufletesc și desorientarea asupra principiilor de ordine „oficioasă”, zădărnicesc efectele cuvintelor bătrînești, — pînă ce calul, agățat de un picior de masă și zmîncit de sfoară de neobositul său stăpîn, cade de pe roțile, abzice slujba...

Ghi talu s'a culcat...

E seară...

*

E îmbujorat la față Puiu... la calul în brațe și îl strînge la sin... Se gîndește, stă pe loc... Apoi zice:

— Puiu doarme tu talu.

— „Tu talu”.

... Și tu, Bunică, la ce te gîndești, cînd lacrimile te năpădesc?

Sever Secula.

ÎN PĂNADE.

A doua zi de Rusalii, în acest sat umilit de pe țarmul drept al Tirnavii-mici, despărțămîntul Blaj al „Asociațiunii” a aranjat festivități, din prilejul centenarului nașterii lui Cipariu. Se împliniau o sută de ani, decînd văzuse lumina zilei, într'o casă acoperită cu paie, băiatul lui Iacob și a Salomieî Truța, bărbatul care avea să reverse în curînd asupra acestui biet sătuleț și asupra neamului întreg o rază luminoasă din apoteoză de glorie ce-l împrejmuia.

O poartă triumfală improvizată din ramuri și flori, un „bine-ați venit!” scris de-asupra porții cu litere de frunze, întimpinau cele șase trăsuri în care veniau aranjatorii serbării. Satul întreg era postat de alungul drumului înaintea acestei porți. Băieții de școală, printre cari se strecura cite unul și mai mititel, cu cămașă lungă pînă jos, feciorii și fetele în haine de serbătoare, bărbații arși de soare, cu părul uns și cu hainele curate și bătrîni cu pletele albe și cu privirea ștearsă — își fluturau pălăriile și năfrămile în aer!

Intrarăm cu toții în bisericuța din deal, în ale cărei matricule zădărnice am cercat după urma celui serbătorit; valorile turburate ale anilor 48—9 ajunseseră și în acest sfînt locaș...

Bisericuța gema de lumea pe care n'o putea încapa; se postaseră creștinii prin curtea bisericii pe la geamuri, ascultînd de-acolo serviciul divin. Președintele despărțămîntului ținut o vorbire mai lungă către popor; în decursul adunării secretarul și-a cetit conferența scrisă tot pe sama poporului, schișînd viața și activitatea lui Cipariu.

„Moș Ciocirlan”: Grecul.

Oamenii ascultau cu dragoste și dintre toți unul îi atrăgea atențiunea, cum asculta cu gura căscată, clipind des din ochii lui mici, încărcăți de lacrimi. Era badea Timoteiu Cipariu, strănepot de frate al marelui omonim.

Masa comună s'a luat în edificiul școlii noi, — ridicată din fundațiunea Cipariu — foarte frumos împodobită cu cusături și covoaară: o mică expoziție improvisată cu gust.

Pe badea Timoteiu l-am văzut și la masă; minca cuviincios într'un colț, ascultînd cu mare băgare de samă la vorbirile ce se țineau, clipind din cînd în cînd din ochi; — în momentele aceste mi se părea că are o asemănare desăvîrșită cu strămoșul său pe care nu-l văzusem decît o singură dată.

În inghesuiala dela ușă, cineva răzbate pînă aproape în sală. Cu părul vilvoi, cu mustățile pleoștite, cu privirea, în care scînteiază ceva neobicit, ținîndu-și căciula în mină, badea Cișan — putea oare să lipsească? — ne face citeva închinăciuni foarte prietenești. I se face loc la masă. Sub sprincenele lui stufoase, ochii scapără într'o lumină stranie, cînd ascultă vorbirile; mincîcă puțin, fără să-i scape impresia ce a făcut-o asupra publicului și se plînge de osteneală: venise toată noaptea din Sibiu, pe jos. . .

După masă s'au distribuit poporului cărți și — citeva vedre de vin. S'au distribuit de-asemena premii pentru țesături, peste 60 coroane. Am mers apoi cu toții la locul unde era mai înainte vreme casa natală alui Cipariu. În partea cea mai ridicată, la capătul satului, locul e sămănat cu trifoi și împrejmuit cu salcîmi. N'a mai rămas nici măcar urma modestei căsuțe, care a dat adăpost unui Cipariu.

O adiere lină trage înspre sat; corul elevilor preparandiali întonează melodia etern-frumoaselor tropare de înmormîntare.

Stam cu toții cu privirea pironită în gol, cași

cînd am fi căutat ceva departe . . . ceva ce nu se poate afla: căsuța aceea o căutam noi, căsuța acoperită cu paie, cu podmolul de lut, cu geamuri jumătate de burduf său de gazete rupte, cu tînda scundă și cu „casa dinainte“ tot așa de scundă, cu patul frumos, împodobit cu pene, cari ajung pînă în grindă. Căsuța aceea o căutam noi, ori cit de umilită și de săracă să fi fost: cu coperișul lunecat pe ceafă, cu părășiti, fără geamuri și fără uși, pustie și părăsită, ruină chiar, — numai s'o fi avut și așa! Aveam destul entuziasm, ca să întraurim cu el sărăcia și lipsa dintr'însa, s'o împodobim cu o tablă de marmoră, care să spună trecătorului grăbit că ruina aceasta umilită și girbovă a fost leagănul unui om mare!

A urmat concert, pe urmă petrecere, care s'a întins pînă în noapte . . .

În Duminica următoare, serbătorirea s'a repetat în stil mai mare, la Blaj. Era vorbă să fie o serbare de caracter școlar: o liturghie cu parastas și o ședință festivă a societății studențești de lectură. Invitări nici nu s'au făcut înafară. Cu toate aceste am remarcat mai mulți străini, chiar și Academia română, prin delegatul său dl I. Bianu, a luat parte depunînd o minunată cunună pe mormîntul lui Cipariu. Participarea capîtlului la serbare a ridicat mult nivelul acesteia. „Unirea“ a scos un număr festiv, închinat întreg amintirii lui Cipariu; profesorul Dr. Rațiu a apreciat într'o broșură, foarte bine scrisă, viața și activitatea lui.

Punctul culminant al acestor serbări a fost fără îndoială splendidul panegiric rostit de părintele canonic Dr. Augustin Bunea. Am văzut pe mulți lăcrimînd și cînd oratorul s'a coborît de pe amvon, ne-am pomenit că izbucnește toată catedrala în strigăte de „Să trăiască!“

AI.

Timoteiu Cipariu.

ÎN ZORI...

În zori de zi pe lingă noi
Te văd trecînd la vale . . .
Deschid oblonul dinspre drum
Doar te oprești în cale.
Dar nu 'ntîlesc privirea ta
Și mă cutremur toată . . .
Închid, deschid, nu știu ce fac,
Și fug pînă la poartă.

Aci m'opresc cu clanța 'n mină
Și stai și mă socot,
De voia lui dacă nu stă,
Eu să-l opresc nu pot.
Împing zăvorul ruginit
Cu degete de ghiafă . . .
Mă'nchid — afară să nu ies
Că-mi bat vîpăi în fafă.

Dar pasul tău grăbit-grăbit
Se pierde 'n depărtare . . .
Dac'ăș ești, te-ăș mai vedea . . .
Dar ah! nu sint în stare.
De stîlpul înegrit de ploii
M'apropii cu obrazul . . .
Dacă n'ai trece pe la noi
Mi-ar fi mai mic năcazul.

Dar cînd te văd în zori de zi
Că treci pe drum la vale,
Ași vrea să strig, să mă auzi
Să te oprești în cale.
Să vii tîptil pin' la oblon
Ori pînă la porțiță,
Să-mi spu'i o vorbă și să plecî,
Mi-ar fi destul, bîdiță! . . . M. P.

MIORIȚA

— BALADĂ POPORALĂ culeasă de GEORGE CĂTANĂ. —

Pe un picior de plai,
Pe-o gură de răi,
Iată vin în cale
Și scobor la vale,
Și scobor la vale,
Trei turme din munți,
Din munții cărunți.
Și trei zile 'n rind
Tot scobor sbierind
După frunza deasă,
Iarbă de mătasă,
Apă răcoroasă,
Doină drăgostoasă.
Iar cei ciobănași
Rumeniori și grași,
Unu-i Moldovan,
Unu-i Ungurean
Și unu-i Vrincean.
Le tot mină 'n șir:
Bir, oiță, bir!
Iar dintre ciobani,
Tinerel de ani,
Nime nu-mi mîna,
Nime nu-mi d'avea
Turmă mai frumoasă
Și mai număroasă,
Grasă și lăptoasă,
Albă și linoasă,
Ca cioban Mocan,
Baciul Moldovan.
Iar cel Ungurean
Și cu cel Vrincean,
Mare hoțoman,
Mări se gîndiră
Și se sfătuiră,
Cum să-l impresoare
Și să mi-l omoare
Pre cel Moldovan,
Că-i mai Ortoman,
Și-are oi mai multe,
Multe și cornute,
Grase și lăptoase
Albe și linoase,
Și cai învățați
Și cini mai bărbați.

Iar cea Mioriță,
Cu lina plăviță,
Miorița lae,
Lae, bucălae,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-i mai tace,
Nici nu se alină,
Nici n'are hodină,
Tot coboște-a rău,
Lîngă baciul său.
„Mioriță lae,
Lae, bucălae,

De trei zile 'ncoace
Gura nu-ți mai tace.
Orî iarba nu-ți place
Orî ești bolnăvioară,
Mioriță-mioară?
— Drăguțule bace,
Iarbă mie-mî place.
Și nu-i bolnăvioară
Draga ta mioară.
Dară eū n'am stare
Nice alinare,
Și gura nu-mî tace,
Că semn mi-se face
Că baciul Vrincean,
Cu cel Ungurean,
Mare hoțoman,
Vreaū să te 'mpresoare
Și să te omoare,
Oî cînd aromesc,
Cini cînd ațipesc.
Stăpine, stăpine,
Chiamă lîngă tine,
Chiamă și un cîne,
Cel mai voinicos,
Cel mai bărbătos
Și pune la sîn
Hangherul păgin.
Și pune la cap,
Măciuca de fag!”

Baciul Moldovan,
Mîndru și iclean,
Turmele-și rotește,
Iute se pornește,
Spre negrul zăvoi,
Mult plăcut la oi.
Și pe lîngă sine
Își chiamă și-un cîne
Dintre cini seî,
Tari ca niște lei,
Cel mai voinicos,
Cel mai bărbătos,
Cățăluș de stîna,
Crescut de-a sa mină.
Și-apoi il netezește
Și așa-i grăește:
„Cățăluș, cățăl,
Cățăl voinicel,
Ce 'n timp de nevoi
Prin furtuni și ploii
Turmele-mî păzești,
Stîna mi-o ferești
De lupi și de furî
Ce es din păduri,
Ca să-mî fure cașii
Și mieluii grașii,
Pe cînd inflorește,

Pe cînd inverzește
Frunza codrilor,
Iarbă cîmpilor.
Azi orî nici odată,
Azi îți mai arată
Bărbăția ta
Pentru viața mea.
Că baciul Vrincean,
Cu cel Ungurean,
Vor să mă 'mpresoare
Și să mă omoare,
Oî cînd aromesc
Cini cînd ațipesc!
— Baciule stăpine,
Căpitan de stîne,
Ce m'ai făcut mare,
M'ai făcut mai tare
Între cini tăi,
Frățiorii mei,
Ca să-ți păzesc turma,
Să-ți adurmec urma
De lupi și de furî
Ce es din păduri
Ca să-ți fure cașii
Și mieluii grașii,
Pe cînd inverzește,
Pe cînd inflorește
Frunza codrilor,
Iarbă cîmpilor.
Azi orî nici odată,
Puterea mea toată,
Mi-o voi arăta,
Pentru viața ta!”

Iată, mări, iată,
Se ivesc îndată
Baciul Ungurean
Și cu cel Vrincean,
Cu măciuci de spinî,
Cu-o ceată de cini,
Ca să-l impresoare
Și să mi-l omoare
Pre cel Moldovan,
Că-i mai ortoman
Și-are oi mai multe,
Multe și cornute,
Grase și lăptoase
Albe și linoase
Și cai învățați
Și cini mai bărbați.
Iară cel dulău,
Cățăl tare rău,
Cățăluș d'un an
Al lui Moldovan,
Cătră cini s'avintă
Și mi-ți-i frămîntă
Și mi-ți-i doboară

Și mi-ți-i omoară.
La stăpin sosește,
Urlă și schincește,
Contra lui Vrincean
Și-alui Ungurean,
Ce veniau călări,
Pe cai de neferi,
Pe cai muntenești,
Pe cai mocănești.
Virtoși în făptură
Și groși la statură,
Groaznic hăulind,
Groaznic șuerind
Și vârsînd din gură
Patimă și ură.
Cățălandrul sare,
Latră cu turbare,
Caii forăesc,
Sar și se zmicesc.
Iar cel Ungurean
Hitru și iclean,
Spre oblic se pleacă,
Bagă mina'n teacă
Și trage-un piștol,
Umplut cu omor;
Trage și țintește,
Cățălul lovește.
Cățălandrul plînge
Și se scaldă 'n singe.
Cade cu iuțală
Și nu se mai scoală.
Ei se avîntează
Și înaintează,
La cioban sosesc
Și așa-i grăesc:
„Cioban, ciobănele,
Feciorel de lele,
Ce ai oi mai multe,
Multe și cornute,
Îți alegi și-ți lași
Cimpîi cel mai grași.
Și prin ale tale
Igrele din vale,
Calcî dumbăvile
Și paști erbile,
Și cu cini tăi,
Tari ca niște lei,
Ne-ai omorit cini
Vingătorii stîni.
Haid' cu noi spre codru,
Sufletei de lotru.
Viața să-ți-o frîngem,
Zilele să-ți stîngem,
Groapă să-ți săpăm,
Să te astupăm,
Să te punem bine
Să scăpăm de tine.

— Frăţiori de stină,
Ce vă sint de vină ?
Dacă-s mai bogat,
Dumnezeu mi-a dat,
Căci eă toată toamna,
Căci eă toată iarna
Noaptea n'am durmit
Nici n'am odihnit;
Ci am grijit de oi,
N'am făcut ca voi,
Ci mi le-am nutrit,
Şi mi le-am păzit ;
De ocniţă grele,
De minile rele
Şi de 'ngălbînire
Şi de 'mbolnăvire.
Iară 'n primăvară,
Grijiam de cu sară
Pentru mieluşei,
Cînd sint mititei,
Să-i aplec cînd vor
La mamele lor.
Şi-am făcut prin dare
Fapte de 'ndurare,
Căci din cei dintîni
Dintre caşi din stîni,
Jertfă i-am adus
Tatălui de sus,
La casa cea sfîntă,
Unde popii cîntă.
Iar a doua-oară
Din caşii de vară,
Din cei mai frumoşi
În ziua de moşi,
I-am dat de pomană
La lumea sărmană.
Deci spuneţi-mi drept,
Cu mina pe piept,
Spuneţi-mi curat
Ce sint vinovat ?
Însă de voiţi,
Dacă socotiţi,
Cumcă lingă mine
Nu vă merge bine,
Eă m'oi depărta
Şi vă voi lăsa :
Cîmpiile late,
Apele curate,
Văile 'nverzite,
Culmile 'nflorite,
Şi dumberăvile
Cu izvoarele,
Singurî ca să fiţi,
Să vă 'mbogăţiţi!
— Moldovane bace,
Ce zici nu ne place.
Hai cu noi la codru,
Sufleţel de lotru,
Viaţa să ţi-o frîngem,

Zilele să-ţi stingem,
Groapă să-ţi săpăm,
Să te astupăm.
Şi dacă voeşti,
Să te 'mpotriveşti,
Atunci cot la cot
Te legăm de tot ;
Iară turma ta
Ne va rămînea,
Ca s'o împărţim
Şi s'o moştenim !"
Iar cel Moldovan,
Baci mai otroman,
Făcu de trei ori
Cruce cătră zori,
Şi din teacă scoate
Cu prăsele late,
Un hănghier tăios,
Cu mănunchiu de os.
Şi cu acesta 'n mină
De trei ori se 'nchină
Şi-apoi le vorbeşte
Pe moldoveneşte:
„Alelei mocani,
Neam de hoţomanî,
Ce veniţi ca fraţi
Viaţa să-mi luaţi.
Haida să luptăm
Şi să ne vedem,
Care o să 'nvingă,
De cine-o să plîngă
Undele din apă,
Umbrele din' groapă;
Veniţi mai aproape,
De vreţi să s'adape
Cu singe din voi
Vulturî şi coroi.”
Dar cel Ungurean,
Baci mai otroman,
Spre oblic se pleacă,
Bagă mina 'n teacă,
Două flinte scoate,
Cu plumbî încărcate.
Flinte ruginite,
Cu singe stropite.
Trage şi ţinteşte
Şi mi-l nimereste.
Şi mai trage-odată
Şi-l loveşte 'n coastă.
Baciul mi se 'ncinge,
Rana de ş-i-o strînge,
Cu briu se 'nvăleşte
Singele-l opreşte,
Spre Ungurenaş
Face ciţi-va paşi
Şi mi ţi-l ţinteşte
Şi mi ţi-l loveşte,
Îl loveşte drept
Cu hănghieru 'n piept.

Iar el de pe cal
Cade şi naval
În singe se 'neacă ;
Puterile-i sacă,
Sufletu-i înceată,
Viaţa i se gată.
Moldovanul dară
Cruce-şi face iară
Şi cu bărbăţie
Şi cu vitejie
Zice lui Vrincean,
Neam de hoţoman:
„Stăi, Vrincean copile,
Să te sting de zile,
Eă mi te-oi direge,
Neam fără de lege,
Ca să 'nveţi odată
Cu ţara ta toată,
Ce poate-un cioban,
Cioban Moldovan!”
Vrinceanu se 'ncearcă,
Piştolu-şi descarcă,
Trage mişeleşte,
Dar nu nimereste.
Atunci Moldovanul,
Mindru şi icleanul,
Buciumul ia 'n mină
Şi strigă să vină
Ciniî dela stînă.
Ciniî auzind,
Glasul cunoscînd,
Pe cîmpia largă
Răpede aleargă,
Ca pasărea 'n zbor,
Cătră baciul lor.
Şi cum miş sosesc
Şi cum miş zăresc
Pe baciul Vrincean,
Neam de hoţoman,
Daă pe el naval
Şi-l trag de pe cal,
Sar pe el, s'acaţă,
Şi-l sfirtică 'n faţă
Şi-l dărăburesc,
Şi îl crîmpoţesc,
Viaţa îi sfirşesc.
Apoi Moldovanul,
Mindrul şi icleanul,
Ciniî şi-i adună
Şi pleacă pe lună,
Din gură horînd,
Hangher zdrîncînd.
La stînă soseşte
Şi mi se opreşte.
Dară vai! nu-î glumă,
Rău durerea-l curmă.
Briul desvăleşte,
Singele porneşte,
Singele inchiegat,

Cu plumb mestecat.
Plumbul se 'ncălzeşte
Arde şi-l dopeşte,
Inima-i striveşte,
Viaţa îl sfirşeste.
La pămînt se 'ntinde.
Junghiul îl cuprinde,
Singele-l tot curge,
Puterea i se scurge,
Trupu-i amorţeşte,
Din ce în ce răceşte
Şi invineşte,
Iară el vorbeşte:
„Căţăl şi căţele,
Ce lătraţi la stele,
Căţel voiniceî,
Al mei ortăcel,
Eă v'am crescut marî,
Eă v'am făcut tari,
Precum nu-s în lume
Ciniî de-al vostru nume.
Astăzi vă împarte
Cu limbă de moarte
Al vostru stăpin,
Moldovan Român :
Să vă duceţi voi
În strunga de oi,
Groapa să-mi săpaţi
Şi să mă 'ngropaţi
Ca din dos de stînă
Ca să am hodină
Şi din cînd în cînd
Să v'aud lătrînd ;
Să fiu tot cu voi
Şi cu a mele oi!”
Şi cînd zice-aceste
Sufletu-i slăbeşte,
Moartea i s'arată,
Pieptul îi săgeată,
Ochii-i lăcrimează,
Se 'mpaingenează,
Sufletu-i înceată,
Viaţa i-se gată,
Şi adoarme lin
Cu un lung suspin.
Cimpurî şi văcele,
Codriî, dumberăvele,
Şi izvoarele
Cu părăele,
Şi pădurile
Cu pasările
Se par intristate,
Se par supărate;
N'auzî printre ele
Cint de fluerele,
Doine ciobăneşti,
Versuri păsăreşti.
Dar prin floricele
Vezi spre semn de jele

Foi îngălbinate
 Veștede, pălite,
 Fără de viață,
 Fără de frumosață.
 Caii lui rinchiază,
 Văi cutreerează.
 Iar bietezele oi,
 Bătute-s de ploți
 Și nu au păstor
 Nici cîrmuitor.
 Buciumul din stîină
 Codrii nu-l îngină
 Cu cîntare lină.
 Numai cînd și cînd,
 Străbătut de vînt,
 Varsă răgușit
 Sunet amorțit.
 Iar cîinii se gată,
 Groapa lui i-o sapă
 Și-l așează-apoi
 În strunga de oi;
 În strunga din stîină,
 Să aibă hodină,
 Dup'alui dorință,
 Dup'alui voință.
 Iar cea mioriță
 Cu lina plăviță,
 Miorița lae,
 Lae, bucălae,
 Baciului său june
 Lingă cap îi pune
 Flueraș de fag,
 Mult zice cu drag,
 Flueraș de soc,
 Mult zice cu foc,
 Flueraș de os,
 Mult zice duios.
 Vintul cum miș bate,
 Prin ele străbate,
 Oile se string,
 Lacrimă și plîng,
 Murmură prin iarbă
 Și se tot întrebă:
 „Mîndre sorioare,
 Unde-i baciul oare?
 Cum de ni-a lăsat
 Și s'o 'ndepărtat,
 Și nimic n'o spus
 Unde mi s'o dus?
 Căci prin țîțioare
 Arde și ne doare,
 Laptele de erl
 Și de-alaltăeri.
 Pulpa ni-o 'mpetrit,
 Lapte-o jînchițit.
 Hoții vor să vină
 Noaptea pela stîină,
 Și ne vor fura,
 Ne vor junghia.

Iar lupii fricoși
 De singe setoși,
 Cum or năvăli,
 Și ni-or prăpădi.
 Oh amar de noi,
 De bietezele oi.
 Ce să ne știm face,
 Făr' de-al nostrubace?“
 Iar cea mioriță
 Cu lina plăviță,
 Miorița lae,
 Lae, bucălae,
 De tristul omor
 Nu le spunea lor.
 Cî'n a ei durere,
 Fără mîngăere
 Așa le vorbia,
 Așa le zicea:
 „Oițe scribite,
 De baci părăsite,
 Eū vă spun curat
 Cumcă s'o 'nsurat;
 C'o mîndră crăiasă,
 A lumii mireasă.
 Și la nunta sa
 A căzut o stea.
 Soarele și luna,
 I-au ținut cununa,
 Brazii și păltinași
 I-a avut nuntași,
 Preoții munții mari,
 Pasări lăutări,
 Păsărele mi
 Și stele făclii.
 Și mi-a spus el mie
 Că n'o să mai vie,
 Baci să ne mal fie.
 Și la a sa pornire
 În veșmint de mire
 Mi-a cîntat de dor,
 Colo la izvor.
 Mi-a cîntat de jele,
 Printre floricele,
 Cîntec de iubire
 Și de despărțire.
 Și mi-a zis apoi,
 Să mă 'ntorc la voi,
 Fluierile sale,
 Jalnic sunătoare,
 Să le pun pe strungă,
 Vintul să le-ajungă
 Și să vă aducă
 Veste despre ducă;
 Gingaș cîntecel,
 Cînt de ciobănel!“
 Oile-o ascultă
 Cu durere multă,
 Și prin dumbrăvele
 Plîng ca vai de ele,

Pîngerii de 'ntristare
 Și de supărare.
 Iar din lacrimile
 Cresc prin dumbrăvele
 Pină 'n dalbe zori
 Mii și mi de flori,
 Ce le zic bujorii!

Iată, mări iată
 Iată că s'arată,
 Într'o zi cu soare,
 Zi de serbătoare,
 O maică bătrînă,
 Cu briul de lină
 Si c'o cîrpă 'n mină.
 Sue cătră stîină,
 Tremurînd pășește,
 Și se ostenește,
 Apoi odihnește
 Și iară pornește.
 Iară cînd sosește,
 Stîina cînd zărește
 De tot pustiiță,
 De tot părăsită;
 Buciumul uscat,
 Caș nestrăcurat,
 Lapte ne'nchiegat,
 Păru-și despletește,
 Plînge, se bocește
 Pe cîmp alergînd,
 Pe toți întrebînd,
 Cătră toți zicînd:
 „Cine mi-a văzut,
 Cine-a cunoscut:
 Mîndrul ciobănel,
 Tras print'un inel;
 Trupușorul lui
 Naltul Bradului,
 Fețișoara lui
 Spuma laptelui,
 Mustăcioara lui
 Spicul griului,
 Sprîncenile lui
 Pana corbului,
 Ochișorii lui
 Mura cîmpului!“
 Și cum pribegeste
 Si cum se bocește,
 Iată că 'nfilnește,
 Iată că zărește,
 Turma rătăcită
 Și necîrmuită,
 Tristă și-ofilită,
 Neagră și cernită.
 Iar cea mioriță
 Cu lina plăviță
 Miorița lae,
 Lae, bucălae,
 Cum mi țî-o zărește,

Nainte-i pășește,
 Milă i de ea,
 Și-i vorbește-asa:
 „Măicuță bătrînă,
 Cu briul de lină,
 Nu te intrista,
 Nu te supăra,
 Nici nu te văita.
 Despre fiul tău
 Îți voi spune eu,
 Spune-ți-o curat
 Cumcă s'o 'nsurat;
 C'o fată de crai,
 Pe-o gură de rai.
 — Draga mami, dragă,
 Mioriță fragă,
 Dacă-mi spui curat
 Cumcă s'o 'nsurat,
 C'o fată de crai
 Pe-o gură de rai,
 Cum de v'o lăsat,
 Pe voi singurele,
 Oițele mele;
 Să vă rătăciți,
 Să vă cirduiți,
 Să vă 'ngălbiniți,
 Să vă bolnăviți,
 Să vă prăpădiți?
 Draga mami, dragă,
 Mioriță fragă,
 Spune-mi drept să văd
 Și să mi-te cred.
 Dacă cumva zace
 Leacurii îi voi face,
 Leac de iarbă mare
 Pentru vindecare,
 Cu faguri de ciară,
 Cu stropi dela moară,
 Cu picurii de roaună,
 Strînși pe lună nouă,
 Trei pai de săcară,
 Săcară de vară,
 Strînși de-o fată mare
 Pe sînțit de soare.
 Și cărbuni aprinși
 În molidivă stînși.
 Aste, draga mea,
 Le voi descînta,
 Și-i voi afuma
 Și-i voi vindeca
 De gilci, de lungoare,
 Și de deochiare
 Și de fărmeceare
 Și de supărare.
 Iar de-o fi să fie,
 Murit pe cîmpie,
 După cum aflai
 Bobi cînd descîntai,
 Spune-mi tu curat

Unde e 'ngropat?	Să-i dau de pomană,	Cumcă s'o 'nsurat,	Ca omul ce-și perde
Ca să merg cu tine,	Și un mieluț gras	C'o fată de crai,	Toată-alui nădejde!
Săraca de mine,	La popa Ispas	Pe-o gură de rai!"	Dară dela stină,
Să-mi areți mormintul,	Să-i dau ca să-i ție	Măicuța nu crede,	Și acum suspină,
Să-i sărut pământul,	Sfinta Liturghie! —	Nu crede pin' vede,	Pela miez de noapte,
S'aprint luminare	— Măicuță bătrână,	Căci cunoștea bine,	Tainicile șoapte:
La cap și picioare.	Cu briul de lână,	Că-i rău și nu-i bine.	„Deci spuneți-mi drept
Și cînd merg acasă,	Crede ce-ți spun eu,	Pleacă supărată,	Cu mina pe piept,
O văcuță grasă,	Feciorașul tău,	Pleacă întristată	Spuneți-mi curat?
O vacă plăvană	Eu îți spun curat,	Si nemîngăiată,	Ce vi-s vinovat?

Dacă-s mai bogat,
Dumnezeu mi-a dat!"

Nota: Această frumoasă baladă populară am cules-o din comuna Brebul, pe cînd eram învățător acolo, dela un muzicant cu numele Todor Lăutașu.

Acest om știa așa de multe balade, doine, povești, etc. incît te minunați de unde le știe atîtea, și cum le ține pe toate în minte, căci scrie nu știa. Si apoi acele erau așa de frumoase, de să le tot ascuți. Si el avea vers pentru fiecare. Le cînta din violină și din gură. Păcat însă, că dînsul a murit, și cu dînsul s'au pogorit în mormînt atîta material prețios, căci eu nu ajunseam a scrie nici a patra parte doară din cîte le știa el.

Dela dînsul am cules eu cea mai mare parte din baladele ce le-am publicat într'un volum la Ciurcu în Brașov.

Acum vre-o trei ani mi-a dat dl avocat Ioan Nemoian din Caransebeș mai multe hirtii cu povești, balade etc. cules probabil de elevii săi de pedagogie prin anii 1875—80, pe cînd era D-sa profesor de pedagogie. Mi le-a dat și mi-a zis: „la aceste hirtii, caută-le și de afli ceva bun în ele, dă-le în publicitate, ca să nu se piardă, că eu cu astfel de lucruri nu mă mai ocup, iar Dta știu că te interesezi de astfel de lucruri!"

Intr'una din zile căutînd prin aceste hirtii, dau de frumoasa baladă „Miorița” dar necompletă.

In revista Crit. Lit. din a. 1895 și după dînsa „Gazeta Transilvaniei” a publicat o asemenea baladă, despre care dl Aron Densușian, († 1902) ne spune că a aflat-o într'un manuscris scris printre anii 1848—1865 de preotul Ambrozie Jurma, din comuna Bata, din Banat. Va să zică tot dela noi din Bănat.

Balada culeasă de mine e o variantă a celeia și se deosebește în unele puncte. Varianta dela Alexandri toată lumea o cunoaște. Se zice că și dl G. D. Teodorescu a publicat o asemenea baladă. Eu nu o cunosc.

Balada aceasta eu o public, pentruca și dintr'înși să se poată vedea, frumșeta și bogăția spirituală a poporului nostru, ca și care rar a mai lăsat Dumnezeu pe fața pământului și pentru care e admirat și invidiat chiar și de străini.

G. Cătană.

REUNIUNEA ROMÂNĂ DE MUZICĂ DIN SIBIŪ.

Viața de un sfert de veac a unei reuniuni de muzică e o dovadă evidentă despre dezvoltarea noastră culturală în ultimele decenii ale secolului trecut.

Nu sînt tocmai îndepărtate acele vremuri primitive, cînd cîntecele romînești trăiau adăpostite numai prin stranele bisericilor, pe plaiurile verzii ori prin colibele țărănești. Cînd și cînd mai auzia, la ocazii rari, la prilejuri de veselie ori jale, împărecheri de glasuri romînești, cari, în accente neorînduite, talmăciau împreună momentele de bucurie, veselie ori entuziasm.

Lipsa unei culturi muzicale la înaintașii noștri era desăvîrșită, fiindcă muzica e una dintre acele arte, care pretinde o cultură mai înaintată și-o viață socială mai consolidată. Și aceste nouă ni-au lipsit. Abia după ce ni-am ridicat din umilitatea slugărnice de veacuri, după ce și noi ne-am ridicat fruntea din țărînă, am început să devenim cetățeni ai culturai, care îmbătrînise deja pe alte popoare de aceeași vîrstă cu noi. Forța noastră latentă și înclinațiunile încătușate atîta amar de vreme ne-a făcut posibilă o înaintare repede și binefăcătoare, care uimi pe toți. Cine s'ar fi putut gîndi înainte cu 50 ani, că, în împrejură-

riile nefericite în cari am crescut, o să avem astăzi în toate părțile coruri compuse din acei țărani, cari pînă la 48 viețuia alături de dobitoace pe moșia stăpînului străin?

Reuniunile noastre de muzică și corurile, atît de răspîndite acum, sînt factorii cei mai puternici ai propășirii noastre. Armonia cîntecului e aceea care armonizează și sufletele, în urmărirea unui ideal larg, comun. Dela început a fost fericită calea pe care am înaintat, cultivîndu-ne muzica bisericască și cea națională. Mai ales în aceasta din urmă compozitorii noștri, cari au utilizat motive romînești și au armonizat minunatele cîntece din popor, și-au cîștigat merite neperitoare. E o mindrie dreaptă pentru noi, cînd vedem cum cîntecele romînești, create de dîșii, străbat granița, pînă în centrul României, farmecă lumea de-acolo, trezesc la conștiință de sine un neam întreg și îndeamnă la muncă mîntuitoare o 'ntreagă generație. Succesele și urmările binefăcătoare ale cîntecelor noastre naționale pe scena Ateneului din București, mulțumită societății *Carmen* de sub conducerea dlui Chiriac, sînt în deoște cunoscute.

Va veni, desigur, o vreme, cînd, învățînd a ne respecta mai mult pe noi înșine, va triumfa, spre mulțumirea noastră, curentul sănătos românesc, care de curînd și-a croit o cale largă și durabilă aproape în toate manifestațiunile noastre artistice.

Reuniunea din Sibiiu, care, în lunie a. c., și-a serbat iubileul de 25 ani, poate privi cu mîndrie la trecutul ei, bogat în roade și strălucitor în fapte. Activitatea ei se poate urmări, pas cu pas, în volumul scos de dl asesor konzistorial, Matei Voileanu: *25 ani din viața „Reuniunii române de muzică” din Sibiiu*, 1905. Materialul prețios, adunat în acest volum, înlesnește ori cui să statoriască importanța ei culturală și să reconstruiască, din acest punct de vedere, viața ei din trecut.

Pe la anii 1870, Sibiiul întrunise un contingent frumos de cărturari români, devenise un centru prielnic pentru cultivarea muziceii, mai ales că Sașii din acel oraș serviau cu pildă și indemn.

Era în iarna anului 1875, cînd s'a pornit în Sibiiu un cor de bărbați la inițiativa lui Dr. Aurel Brote, un iubitor și cunoscător de muzică. Sub conducerea lui s'a dat, în acea iarnă, în sala hotelului „La Coroană”, primul concert, care, deși primitiv, a executat pe lingă cîntece naționale și bucăți clasice: marșul din Faust și „Edmond ouverture” de Beethoven¹⁾. Inceputul modest a însuflețit lume românească și i-azimislit idea înființării unei reuniuni de cîntări. Corul bisericesc al dlui Prof. Cunțanu încă era în floare, ajunsese să cînte liturgia de B. Randhartinger. În toamna anului 1878 idea înființării se intrupează, alegîndu-se de președinte Dr. Aurel Brote. Tînăra reuniune dela început avea 69 membrii, cu cari în curs de 2 ani a cîntat în 7 concerte, mai ales bucăți străine. Anul 1881 deschide o eră nouă în viața reuniunii, atunci ia conducerea ei artistică dl George Dima. Cei opt-spre-zece ani, cît a stat dsa în frunte, formează epoca ei de aur. Înzestrat cu un talent fecund, cu o aleasă cultură muzicală și cu o putere de muncă fără odihnă, dsa a ridicat modesta reuniune, dintr'un oraș de provincie transilvănean, pînă pe scena Ate-neului din capitala țării românești. Activitatea reuniunii jubilară, în cele artistice, se identifică întru toate cu activitatea dlui Dima. Cu o rară pricepere a știut să ne facă educația muzicală, cultivînd, alături de cîntecele noastre naționale,

muzica clasică străină, reprezentînd chiar și opere, ca „Noaptea în Granada”, care a cucerit și pe străini.

Dela 1879—1904 reuniunea a dat 66 concerte, executînd 545 de piese, dintre cari pur instrumentale 59. Dintre piesele românești 57 sînt ale dlui G. Dima, tot atîtea compoziții admirabile, cari aû făcut o advărată școală.

Progresul ce l-a făcut Reuniunea română de muzică din Sibiiu dela întemeerea ei, școala bună și materialul excelent de voci de care dispune azi, am avut ocaziune să-l apreciem și în decursul serbărilor iubilare: la *Matineul* din 8 lunie a. c., la *Concertul festiv* din aceeași zi, seara, și la reprezentațiunile din 9, 10, și 11 lunie a. c. a *operei naționale „Moș Ciocirlan”* de Tudor cav. de Flondor.

Matineul, ca prestațiune muzicală, a reușit pe deplin. S'a cîntat „Rugăciunea românului” de A. Humpl (piesa cu care a pășit Reuniunea pentru prima-oră în public) și un „Pre tine te laudăm” de A. Bena, elev al academiei de muzică din Charlottenburg. În compozițiunea această dl Bena, nepreocupat de muzica bisericească străină, armonizează pentru 6 voci cu mult noroc (și nu pentru prima-oră!) o simplă melodie bisericească de strană.

Discursul ocazional al președintelui Reuniunii nu-l comentăm, căci n'a fost ocazional.

Concertul festiv. Cu abatere dela obiceiul vechiu al Reuniunii de a lua în programul concertelor prea multe piese străine — poate din necesitate, mai de mult — ni s'a dat ocaziune să ascultăm de astădată compozițiuni românești din cele mai frumoase ale noastre. Am avut pe Dima, Murășanu, Nic. Popovici, Chiriac și T. Popovici în program; iar lucrările lor, bine executate, sînt primite cu vii aplauze din partea publicului, — unele se și bisează. — Că nu s'a cîntat nimic de Vidu, cel mai original în stil și în forme românești, nu înțelegem. Tot asemenea din frumoasele compozițiuni ale dlui Dima, ca d. e. Hora, balada muzicală „Mama lui Ștefanel-Mare” ș. a., nu înțelegem cum de s'a ales tocmai pentru ocaziunea prezentă „Salvum fac regem”, (cor mixt cu acompaniament de orchestră) o lucrare fără îndoială de o însemnată valoare muzicală, dar absolut străină de noi, și ca text și ca melodie.

În șirul autorilor de muzică românească îl găsim de astădată și pe dl H. Kirchner, actualul dirigent al Reuniunii, cu 3 cîntări populare (pentru voci egale): „Arde 'n foc inima 'n mine”, „Bălăioară dela munte” și „Foae verde de bujor”. Încercarea dlui Kirchner în „Bălăioara dela munte” de a armoniza pentru cor *doina* (cîntec, după părerea noastră, merit numai pentru voce de solo) e originală, dar timbrul național al

¹⁾ Printre coriști erau: jud. I. Bădilă, dl prof. D. Cunțan, Dr. D. P. Barcianu, dl Șt. Stroia, dl Prof. D. Comșa, dl Dr. Eugen Brote și dl Dr. Preda. Printre debutanți: Dl și D-na Bădilă (pian și vioară, duet din „Somnambula”), D-soara Elena Adamovici (romanța: „Dați-mi, dați-mi aripioare”), D-soara Sabina Brote și D-na Minerva Brote (ouverture de Beethoven).

melodiei — poate tocmai în urma felului de aranjament — a dispărut cu totul.

Solistele Reuniunii : D-șoara Tinca Simonescu în Aria pentru sopran din „Creațiunea“ de

Haydn și D-șoara Elena Cunțan în Aria Andromachei pentru solo de alt din „Achilleus“ de M. Bruch, au dat dovadă nouă despre vocea și școala excelentă de care dispun.

Minerva Brote.

Ana Moga.

Maria Dima.

Maria Crișan.

George Dima.

Dr. Aurel Brote.

Hermann Kirchner.

Dr. Vasile Bologa.

Dr. Ioan Stroia.

Timotei Popoviciu.

Iosif Popescu.

(Fotografiile membrilor reuniunii de muzică din Sibii, publicate în „25 ani din viața R. R. de M. din Sibii“.)

Punctul culminant al festivităților jubilară a fost, la tot cazul, reprezentarea operii „Moș Ciocirlan“ de Tudor cav. de Flondor. Această frumoasă lucrare, pusă la dispozițiunea Reu-

niunii fără nici o remunerație, s'a studiat cu mult zel și seriozitate, așa, că în cele 3 seri de reprezentație, cu adevărată plăcere am gustat — după cum s'a zis într'un toast ținut în decursul

serbărilor — opera *bucovineanului*, scrisă la o acțiune *moldovenească*, executată de o primadonă *bănățană*, de un tenor din *Muntenia*, un „Moș Ciocirlan“ *băsărăbean* și un cor *transilvănean*.

Acțiunea se petrece într'un sat din munții Olteniei. Sînt două părechî de îndrăgostiți: Ciobanul Stan de Florica, nepoata zgîrcitului Moș-Ciocirlan, și vinătorul George de Tincuța, fata crișmarului din sat, Farfuridis. Fiecare dintre amorozați, înzestrați numai cu însușiri bune, are cîte un rival : primul pe pescarul Chirilă, un bețiv al căruî principiu de viață se resumă în :

Dracu știe ce belea,
Vinu-î mingăerea mea,

iar al doilea pe notarul satului, Haralamb Călămar, un fricos caraghios. Dragostea dublă se învîrte în jurul zgîrceniei lui Moș-Ciocirlan care, la sfîrșit, cade, iar îndrăgostiții se iaă : Stan pe Florica și George pe Tincuța, cu binecuvîntarea corului :

Să trăiți mirese, miri,
Tineri îndrăgiți;
Traiul plin de fericiri
Mulți anî să-î trăiți.

Actul I. se desfășură la crișma grecului Farfuridis. Aici petrece, împrejurul unei mese încărcate cu vin, norodul din sat, cu primarul în frunte, cîntînd :

Cînd grijî a te munci încep,
E bun mijloc să vii la cep;
Căci ele fug de poloboc,
Ca lupii speriați de foc.

Într'aceea vine, alergînd, notarul Călămar, cîntînd :

Sus, din codr'un lighioț
Se coboară 'n sat la noț.

Bietul notar văzuse un urs. Ceî de față rid de el și hotărăsc să iasă la vînătoare. De pe plaiul din apropierea crișmei coboară la vale, cîntîndu-și dorul inimii, ciobanul Stan. Ajuns pe scenă, se ia la ceartă cu Chirilă, dintr'un păhar de vin. Acesta din urmă pleacă furios și amenințînd cu : „S'o ții minte!“ , iar primarul invită pe sătenî la clacă.

Fetele chiamă și pe Florica, care, de frica unchiului ei Moș-Ciocirlan, nu cutează să părăsiască bordeiul. În sfîrșit, la rugămîntea lui Stan, se hotărăște :

De dragul tău,
Iubitul meu,
Uit de nevoi,
Mă duc cu voi.

Tot așa și Tincuța, ibovnica lui George, pe care încă nu vrea s'o lase Farfuridis. După plecarea sătenilor vine la crișmă Moș-Ciocirlan cîntînd :

Hei, ce bucurie simț
Galbinî numărînd cu zimți...

Aur mindru și argint
Îți fac traiul scump, plăcut;
Ciți îî prind îî tot adun,
Că sînt prietini ce nu mint.

Apoi se descopăr cămătăriile și taina comorilor lui, cari erau făcute din zestrea de 100 galbinî ai nepoatei Florica, moștenită dela tatăl ei și administrată de Moș-Ciocirlan. Taina n'o știa nimeni pe sub soare decît Chirilă, care știa s'o exploateze, mulgînd mereu de parale pe nefericitul zgîrcit. — Chirilă, voind să-și răzbune împotriva lui Stan, se așază la pîndă. Întorcîndu-se dela clacă Florica, Chirilă se dă pelîngă ea și vrea s'o sărute, cu deasila. Sosește Stan, o scapă. Chirilă scoate cuțitul și vrea să-î străpungă, dar șpățul Floricii :

Săriți cu toții,
Că e omor;
Săriți cu toții
În ajutor!

adună tot satul. Chirilă, ferecat în fiere, e pus la răcoare.

Actul II. O scenă de dragoste între Florica și Stan, în casa lui Moș-Ciocirlan, cu : „Mă iubești, Florică ?“ . — „Da, te iubesc!“ . Florica pleacă să-și spună fericirea Tincuții. Se întoarce Moș-Ciocirlan acasă și, uitînd oblonul deschis, își gugulește zimțșorii. Chirilă, care, uscîndu-i-se din nou gîtul, venia tocmai după un mic împrumut, observă unde îi ascunde cămătarul. Împrumut nu-î dă, dar îi făgădueste pe Florica, promițîndu-i din zestrea fetii 20 galbinî. Chirilă se învoește, dar Florica deodată cu capul, mai bine fuge 'n lume.

Se ține vînătoria proiectată. Dintre pușcașii cari stau la pîndă, George observă pe Chirilă că ascunde comoara furată alui Moș-Ciocirlan. Se ivește și pribeaga Florică, însoțită de Tincuța, care voia s'o întorcă acasă. Ambele se întîlnesc cu notarul și grecul, cari eșise și ei la vînat înarmați pînă 'n dinți, și pornesc tuspătru prin codru și, minune, se întîlnesc tocmai cu dihania de urs, care cade împușcat de glonțul lui George. Sosesc toți vînătorii veseli și cîntă :

Ura, ura, ura!	Fete sprintenioare,
Ce veselie-î azi,	Unde este vin?
Că satul a scăpat	Să țurnați de grabă
De urs și de năcaz.	Tot păharul plin.

Mulți anî, voinic pușcaș,	George e voinicul,
Traiu bun noi îți urăm.	Lui să-î închinăm,
Și 'n vechiul obicei,	Că lui se cuvîne
Pe cap te 'ncununăm.	Cinste, ca să-î dăm.

Actul III. În piața satului veselie mare. Vînătorii duc ursul la primărie și pe urmă hai pe jocuri : Învîrtita, Sîrba, Călușerul etc. Cînd joacă mai bine, vine straja satului și vestește că pe Moș-Ciocirlan l-au jefuit hoții. Toți pleacă „prin codru, prin livadă și prin lunci“, să găsiască hoțul. Numai Stan și Florica rămîn locului. Stan o peștește, ea-î răspunde :

Alungată cu ocară,
Eū orfană de pe drum,
Nu mai pot să-ți fiū nevastă,
Fericire n'am de-acum!

Se ivește și-a doua pereche de îndrăgostiți. George roagă pe Tincuța să nu asculte îndemnul tatălui ei de a se mărita după nătărăul de notar, ci să-î rămîie lui credincioasă. Ea-î promite :

Iubite, nu ai grijă,
În veci rămîn a ta,
C'ășa e scris în stele
Și 'n inimioara mea.

Sosește Moș-Ciocîrlan, bocîndu-se :

De-acuma ce să fac?
Eū am rămas sărac!

Primarul îl dojenește pentru văicăreli și-îspune să dea mai bine pe Florica după Stan. Bătrînul nu numai că se învoește, după Florica îi promite că-l vor lua la ei și-l vor îngriji pînă la moarte, ci îi descoperă fetei, că galbinii furați nu erau ai lui ci erau zestrea ei. Deodată sosește George, care găsise comoara în codru, unde-l zărise pe Chirilă. Moș Ciocîrlan s'aruncă să-și ia banii și să fugă, dar primarul : „Oho, încotro cu banii? Ei nu sint ai tăi, ci ai Floricii“. Moșul, furios, aruncă banii la picioarele Floricii. La îndemnul primarului, care unise prima păreche de îndrăgostiți, atît de fericit, se învoește și Farfuridis să-și mărite fata după bravul George.

Din cuprinsul operei, schițat mai sus, vedem că e foarte acomodat pentru melodizare. Sint scene drăgălașe de amor, paralele cu indispensabile gelozie, părți dramatice, intrigă, tipul lui „Moș Ciocîrlan“, a omului zgîrcit și fără milă, roluri comice (notarul Haralamb Călămar, grecul Farfuridis) — și ce-î mai important : o mulțime de particularități cari caracterizează în special viața poporului nostru dela sate, ca de ex. claca, vinătoarea țărănească, bătaia în sat ; în fine, din punct de vedere decorativ, cea mai succasă scenă : baletul, compus din dansurile naționale Hora, Sirba și Călușerul.

Trecînd la partea muzicală observăm, că dl Flondor și-a dat silința și în multe privințe a și reușit să redea plastic, prin melodiile sale pline de efect și o orchestrație modernă, diferitele momente de scenă. Remarcăm în primul rînd rolul ciobanului duios, foarte bine caracterizat prin doina sa : „Sus pe plaiul plin de floare...“ Pătrunsă de o sentimentalitate dulce și totuși nu prea „*weichklingend*“ sint aproape toate partiile Floriceii, cari, ținute în stil de operă veche italiană, sint incontestabil cele mai succese părți în întreaga lucrare. Melodioase și ușor susceptibile sint apoi : serenada Tincuței, cîntecul lui Chirilă din actul al II-lea : „Fetiță vină, n'ai habar, că-s doar fecior de gospodar“ și cîteva coruri („Răsună prin codru

fanfare de corn“, „Ura, ce veselie-î azi“), dar corurile în general, chiar și unele soluri ca de ex. cîntecul de intrare a lui Moș Ciocîrlan, par mai puțin originale.

Peste tot — judecînd după acțiunea ce se desfășură înaintea ochilor — ne-ar fi plăcut să vedem pe dl Flondor, folosind în opera sa mai mult material de muzică românească. În scena tipică a „clăcii“, de ex., compozitorul după ce abia atinge în orchestră un motiv popular (altcum foarte simpatic!) îl părăsește, și pe șablon și în cînta chiar și pe reminiscențe de operete vieneze își duce flăcăii și fetele (cor mixt) în tempo de „polca française“ la clacă. Scena se termină într'un vals (ă la Strauss-Ziehrer), prin care Stan ciobanul invită pe Florica sa, la joc.

Deși e cam greșită interpretarea muzicală în unele partii, — mari învinuiri nu-î putem face nici în punctul acesta dlui Flondor. Sintem încă de tot la începutul operei, respective al operei românești, nu avem nici stilul corăspunzător, nici forme originale destule, ca prin aceste numai să se poată susține și ilustra acțiunea întreagă a unui text de operă. Un lucru însă : aplicarea motivelor populare, chiar și la formele muzicale străine de marș, polca, vals ș. a. de cari se folosește compozitorul, se putea face în mai mare măsură. Nu era nici necorect nici imposibil. Căci precum în poezia literară poezii noștri nu se țin escludiv de formele populare ci adoptează forma sonetului italian, gazel, etc. și precum în pictură sau sculptură se aplică azi deja cu mult succes ornamentele culse de pe țesături românești și de pe obiecte de lemn (așa numitele „crestături“), astfel și în muzică, — ținînd și noi la crearea unui stil dramatic românesc — e de lipsă să primim, pe lîngă formele noastre originale de horă, doină, invîrtită, brîu etc., și alte forme muzicale existente, turnînd în aceste, la loc și în măsură potrivită, motivele admirabile ale cîntecelor și ale dansurilor noastre naționale.

Pe terenul acesta, mult regretatul C. Porumbescu a avut în unele partii din opereta sa „Craiu nou“ (de ex. în romanța „Su' aste haine așa simple“ și în cîntecul de chef „Să trăiască vinul“ ș. a.) succese foarte frumoase. Ici-colea se mai găsește cite un pasagiū de aplicațiunii românești și în compozițiunile altor autori, — durere însă : mult prea rar!

Opera „Moș Ciocîrlan“ a avut la Sibiu, în fața publicului imens care a asistat la cele 3 producțiuni, un succes extern desăvîrșit. Nici că se putea altcum. Ea captivează deja prin frumseța tablourilor prezentate de pictorescul nostru costum național. Cum să-ți dorești apoi o împărțire mai nimerită a rolurilor? Să tot cauți și n'o să mai

găsești o Florică mai ideală decât dna Lucia A. Cosma, fie ca voce, fie ca joc, — și un ciobănel mai simpatic decât dl Ștefănescu. Că nu ne-a plăcut costumele (absolut neromănesc) și în unele părți, jocul cam exagerat al dluș G. de Pantazi (Moșul Ciocîrlan), n'avem ce-i face. Cu atât mai drăgălașă și în bună voce a fost Tințuța (dșoara Delia Olariu); mai potrivit în rolul său: vînătorul George (Dl Iuliu Enescu); mai maestos: primarul Frunză (Dl Demian) și mai hazlii: notarul Haralamb Călămar (dl Ermil Borcia), chir Farfuridis (dl Ganea) și Smaran-dița (dșoara Eugenia Iovescu).

Corul și orchestra s'a ținut la înălțime.

Compozitorul, (care și-a dirijat însuși cîteva scene din operă) soliștii și directorul de muzică dl H. Kirchner au avut o mulțime de chemări la rampă. N'au lipsit nici laurii, (naturali și de argint) nici splendidele coșuri de flori.

După această scurtă apreciere ne exprimăm bucuria, că în curînd, la „Astra“, privitori și diletanți ne vom întruni iarăș, serbătorînd pentru a doua oră succesul operei „Moș Ciocîrlan“ la Sibiiu.

„Leri dragă,

Dacă păstrezi scrisoarea mea de acum cinci ani, recetînd-o vei afla că prorocirea mea s'a împlinit. Cum îți scriam atunci, cu un aer de protectoare, pe jumătate serios, pe jumătate în batjocură! Nu credeam, adecă, în seriozitatea hotărîrii tale de a face studiul, ci vedeam, în venirea ta la universitate, mai mult un capriciu, un moft.

Și iată, abia a trecut anul dela despărțirea noastră și presimțul meu se realizează. Te măriți dară, scumpă Leri.

— Tu Felix Austria, nabe!.. Apoi într'un ceas bun să fie, draga mea, și să te veselești cu bărbatul tău, păzînd marginile legii, și să fii cuminte ca Raveca... cum și spune preutul din carte, cînd îți ia cununa de pe cap?..

Nu mai știu; am îmbătrînit. Cînd eram în internatul din Sibiiu, știam pe din afară partea asta din serviciul cununiei, îți mai aduci aminte?

Cetesc scrisoarea ta, nu știu pentru a cîta oră, și-mi amintesc cu drag de cei patru ani din urmă. Cum au trecut, ca un vis de tinerețe! Cum ne simțiam noi de bine în mica noastră cameră din catul al III-lea, cite visuri plămădiam în poveștile noastre, înainte de culcare. Și cum se destrăma pînza lor străvezie — ca o pînză de paianjen — de-

ÎNCHINARE.

Doamnel: **Minerva Brote.**

Pe-un lumnîș de codru
Altarul se ridică,
Și flacăra-i aprinsă
Pe peatra amintirii...
Prin ramuri bate vîntul
Și-a florilor mirezme
Se scutură 'n vîpaie,
Prinos din partea firii.

O liră-i spriginită
De stîncă... sus în ramuri
Atrnă harfa sfîntă
În umbră de stejar.
Dormiți, dormiți în pace,
Voi ce cu pietate
Ați pus întîia peatră
Acestui sfînt altar.

O nu vom podoabe,
Nici sale 'nmărmurite,
Din bunurile lumii
Nimica nu dorim...
Lăsați-ne-acest templu
Pe plaiuri înverzite...
E singura oază
În care ne unim.

În amintirea fondatorilor Reuniunii.

Marla Cunțan

DĂSCĂLIȚA.

(Sfîrșit.)

odată cu revărsarea dimineții. Ne luam cărțile și notițele și o luam una într'o parte, alta în alta. La masă vorbiam puțin, eram obosite și ne despărțiam iarăș în curînd. Abia la cinci-șase după amiază ni se mai lungiau poveștile. Luam cafeaua, eșiam la plimbare și ne îngrijiam destul de des să vedem vre-o piesă mai bună la teatru. Seara, atunci era lumea noastră!

Ne întorceam tîrziu dela teatru, îmbrucînd cu multă poftă cina rece, care ne aștepta pe masă. Ne puneam să apreciem piesa — și știți ce plăcere aveam a doua zi, cînd aflam în recenziile jurnalelor păreri de ale noastre; sau cînd rămîneau acasă, îți aduci aminte decîteori stam seara întregă cu cartea deschisă înaintea noastră și ne pomeniam, că bate douăsprezece și noi nu cetisem încă nici un șir. Apoi lungile seri de iarnă, cu poveștile mătusei după al doilea cîai?

Draga mea, cu vremurile acele nu ne mai întîlnim; cea mai fericită parte din viață e aceea, pe care o petrecem la școală.

Intri în viață: nu mai sînt, ce e drept, dascălii pedanți, carii nu știau decât să ne certe, dar nu mai sînt nici muștrările lor adevărate și binevoitoare... Tu mergi înainte de capul tău și oamenii te preamăresc sau rid de tine după-cum reușești să te manifestezi

Nu, draga mea, n'o să fii așa de fericită în căsătorie, cum eram în internat său în, camera noastră scundă, de pe vremea cînd urmam la universitate!

Știu că vă aveți dragi, Doamne ferește! Imi vine să rid și acum de mutra voastră cînd v'ați întîlnit fără veste în garderoba teatrului. El s'a făcut roșu, ca o sfeclă, tu ai albit ca perețele... priviați incremenți unul la altul, cu gura căscată; el a vrut să salute, dar n'a izbutit să poată zice o vorbă măcar, iar tu ai bombănit ceva răspuns nearticulat, m'ai luat de braț — cit de tare imi strîngeai brațul — și ne-am năpustit în goană pe trepte la vale... I-am văzut în treacă mutra speriată și probabil va fi rămas încă bunul băiat vr'un sferț de oră buimăcit așa de dragul revederii, pînă să-i treacă zăpăceala...

Acasă apoi ai început să-mi dai explicații, niște explicații incurcate și confuze, de nu știam cu ce să mă aleg. Ba că numai a sămănat cu „el,” ba că el a fost de bună samă, ba că între voi s'a isprăvit totul, ba că totuș e un băiat foarte cum se cade...

Eū rideam în taină. Băiatul ăla foarte cum se cade al tău, care azi ți-e mire — cum îl chiamă, Aurel? — isprăvise înainte cu doi ani studiile; eram de față la promoția lui. Dacă ne-am întîlnit totuș în teatru, e foarte probabil că-ți aflase urma și, de dragul unei revederi de o clipă, a făcut drumul pînă la Pesta, a dat tîrcoale în jurul tău, s'a pregătit, cum are să-ți vorbiască la întîlnire. Așa de frumos era să-ți vorbiască, săracul, dar ursita a vrut să-și bată joc, v'a făcut să vă întîlniți într'o clipă cu totul neașteptată și ați rămas amîndoi zăpăciți, ca doi porumbei, în mijlocul lumii parfumate, care cu toată îmbulzeala, observase dulcea voastră zăpăceală.

Nu trag la indoială decî dragostea voastră.

Ceeace este trist în toată daravera asta e, că dragostea voastră nu este „vecinică” după-cum mă asigurî. Crezi tu, că numai voi doi ați iubit în lume? Crezi tu, că ceilalți nu au iubit și ei, la rîndul lor, „vecinic”? Și cîți ani le-a durat vecinicia asta?

Iubirea voastră de acum — să-i dau definiție medicală — e o alucinare, o amăgire a sensurilor. Persoana asupra căreia se concentrează dragostea ta, cade în afară de funcțiunile normale ale sensurilor tale. Înfașurarea lui e mai deosebită, graiul mai dulce și mai sonor, gesturile mai grațioase și toată ființa lui e împrejmuțată de un nimb, care îl ridică mult de-asupra celorlalți oameni.

Acesta ar fi temelul fericirii voastre casnice, un temelii cu desăvîrșire șubred. Căci vălul vrăjit se va ridica și în curînd vă

veți uita mirați unul la altul, întrebîndu-vă cu mirare: Cum se poate? Mi-l inchipuiam cu totul altcum de cum sint ceilalți și mă pomenesc, că nu e...

Temelul cel șubred se prăbușește, trebuie să te sprijinești totuș de ceva. Vine *dragostea-prietenie*, singurul temelii adevărat al căsniciei. Poveștile voastre sint mai puțin eterice, dar mai aproape de adevăr; declarațiile de dragoste nu se mai repetă, dar fiecare știe că viața îi este cu desăvîrșire înlănțuită de a celui alt; ei își împărtășesc acum, ca doi tovarăși buni, durerile cari sint mai mici înjumătățite și bucuriile cari sint astfel mai mari.

Lubește-ți bărbatul, Leri dragă, și fii încredințată, că iubirea din viața casnică este singura durabilă, căci este singura reală și adevărată; visurile tale de fată mare rămîn niște vedenii mai mult sau mai puțin bolnave, îndată ce soarele iubirii casnice se iesește.

Te văd cum stai cu scrisoarea în mînă. Zimbești. Nu înțelegi dicțiunile aste teatrale; ce vreați să-ți spun eu? Uite ce vreați:

Să fii cuminte, să nu-ți inchipui că cununia e începutul unei serii necurmate de fericiri, și atunci te-am cruțat de amăgirile prin cari trec toate femeile tinere și fantaste.

Cum vezi, nu-ți scriu ironic, deși făceam pe vremuri mult haz de sentimentalismul tău. Te cununi din dragoste; nu ești avizată la mărițiș, deoarece îți poți cîștiga singură pînea: îți prorocesc multă fericire.

Trebuie să-ți spun însă, că nu mi-a plăcut ceva din scrisoarea ta trecută. Scrii adevărat, între altele: „poate că aș fi mai aminat cununia, dar ori-cum, nu mai sint tînără și mi-e groază să nu rămîn fată bătrînă”.

Ce înțelegi tu cînd zici „fată bătrînă”? Înțelegi o vîrstă anumită, sau înțelegi mai bine preocuparea, foarte stupidă și foarte nedreaptă, față de fetele cari rămîn necăsătorite?

Cea dintîi nu o poți înțelege, deoarece știi tu bine că în satul vost muerile se miraū, că nu te mai măriți și rămîi fată bătrînă, — și erai atunci de 18 ani!

Ești și tu preocupată așadar, și cei patru ani de universitate nu ți-au putut scoate din cap unele lucruri așa de absurde. Emanciparea femeii e un lucru foarte anevoios și mai ales la noi, la Români, cari nici astăzi nu se pot împăca cu ideea de a vedea femeii învățate! Nu de dragul învățaturii numai am luat noi citeva cartea în mînă, ci de dragul — pînii. Mediul social de astăzi reduce an de an numărul căsătoriilor în pătura așa zisă inteligentă a societății; statistica ne dă date înspăimîntător de elocvente în privința aceasta.

Ei bine, ce facem noi cari nu avem nici parale și nici frumoase nu sintem?

Să așteptăm înaintea oglinzii, mlădiindu-ne glasul și potrivindu-ne zimbetul, ca să putem spune celui mai ticălos, celui din urmă om: „bine domnule, sint foarte încântată că te milostivești să mă ieși de nevastă; muriam de frică, să nu rămîn fată bătrână?”

Unde e în concepția aceasta de emulație și de țîrg ordinar, cea mai mică urmă de cinste din partea femeii, unde e garanța pentru marile sarcini din viața conjugală!

În chipul acesta, demnitatea femeii ca om se reduce cu desăvîrșire, ea ajunge iarăș marfă, care e cu atît mai prețioasă cu cît se trece mai repede...

Cîteva din noi am înțeles în sfîrșit, cît de umilitor e acest rol. Ne-am zis atunci, să ne facem o carieră. Și cînd va veni „el” — care, în cazul acesta, nu mai poate fi nici cel mai ticălos, nici cel mai de pe urmă — îi voi zice: „bine, domnule, o să mă mai gîndesc, nu e chiar așa grabă mare.”

De ce să alegă numai bărbații?

Și dacă îmi convine, bine; dacă nu, iarăș e bine.

Rămîn mult mai bucuros fată bătrînă, pe deplin convinsă în sufletul meu că pot să fiu neasămănat mai mindră și mai cinstită, decît acele multe femei cari s'au măritat ca să fie măritate...

Cum vezi dară, nu sint nici eu dușmană a căsătoriei, dar nu mi-e de grabă, cu toate-că am împlinit douăzeci-și-șapte de ani...

Încă odată, fii fericită, nu uita însă nici de prietina ta iubitoare

*

În camera ei de culcare, unde își petrecea cea din urmă noapte, Valeria sta cu scrisoarea Didinii în mînă și o rețeta pentru a nu știu cîtăoară.

Îi era așa de binevenită scrisoarea aceea, în preseara nunții. Cît de mult ar fi vrut să stea acum cu Didina de povești, să-i ceară sfaturi, iar ea să-i vorbiască serios și cuminte, ca o fată deșteaptă ce este. Dragostea ei suprimată atîta ani dearîndul izbucni, ca o flacără dogoritoare, cînd se pomeni fără veste că Aurel îi cere mina. Nu mai știa pe ce lume e și tremura la gîndul fericii fără margini, care o aștepta.

Și iată, scrisoarea aceasta cumpătată și cuminte, o trezia din visările ei exagerate. Ochii i se opriră asupra icoanei mamei sale care îi zimbia duios din cadru. Dacă ar fi trăit mamă-sa! Dacă ar putea să-i ceară un sfat, o vorbă bună pentru pasul hotărîtor de mine! Să-i vorbească mult-mult și mamă-sa, din potopul ei de vorbe, s'o înțeleagă și s'o mîngăie, spunîndu-i că are să fie bine și or să fie cei mai fericiți oameni din lume.

Afară s'auzi zgomot înfundat de pași, apoi stimulări de coarde. Ea tresări, micșorînd lumina.

În văzduhul liniștit al nopții, simfonia suna dulce și mîngăitoare, ca o rugăciune. Se retrase după perdele, privind prin un colț al geamului.

În bătaia lunii, conturile țiganilor se vedeau distinct; el sta în mijloc, cu pălăria pe ceafă, zimbitor și mindru ca un zău tînăr, muștrulîndu-i: — „Zi, mă, cum se cade, să nu-ți ard una... Ți, mă, cu flaut, suflă mai cu inimă, că țî-l vîr pe grumaz...”

Spunea abia în șopot îmbărbătările aceste și ea le auzia bine dela geam și rîdea-rîdea, de-î daŭ lacrimile.

Din chilia de alături tată-so veni, în vîrfurile degetelor.

„Dormi, Valerio? Auzi, serenadă...”

Se așezară lîngă olaltă, în dosul perdelei. Și bătrînul se pomeni de-odată sughînd și erupse într'un plîns zgomotos. Ea încercă să-l mîngăie — își aduse aminte, că tată-său rămîne acum singur — și începu să plîngă și ea.

Și nu puteau zice o vorbă măcar, ci plîngeau amîndoi, și muzica din afară pare că le ușura încă descărcarea lacrimilor...

Al. Ciura.

MORMINTUL DIN BUZENTO.

PLATEN.

Șopotesc în miez de noapte cîntece innăbușite,
Din adîncul lui Buzento ies ecouri răgușite;

Iar, în sus și 'n jos, pe maluri, la Cosenza se oprește
Neamul Goșilor și-i jale: Alarich nu mai trăește!

Prea de vreme și departe de pămîntul țării sale
Îl ajunsese coasa morții, în acea străină vale.

Goșii cu vînjoase brațe, s'apucară miș și sute,
Cursul riului s'abată și munciau pe întrecute.

Cum săpară noua matcă, ei în vechiul pat făcură
Groapă largă, de cuprinse cal, cadavru și armură.

Cu pămînt acoperiră pe viteaz s'avutu-i falnic
Și vărsaŭ amare lacrimi Goșii, neamul cel năvalnic.

Și din nou în vechea matcă oastea 'mpinse voinicește
Pe Buzento, apa căruî, val-virtej, se prăvălește.

«Dormi viteazule în pace», începu un cor puternic,
«Să n'atingă sfința-ți groapă mină de roman
[nemernic!]

Și cîntări de preamărire răsunaŭ fără 'ncetare . .
Răspîndește-le, Buzento, dela mare pin' la mare!

V. Bude.

CEASUL DIN URMĂ.

Între lucrătoarele din atelier, Alexandrina e cea mai tăcută, dar mai cu samă de câteva zile, greu scoți o vorbă din gura ei. Ochii ei is vecinic rătăciți și gândul tot pribeag, că dacă-î vorbești, o deștepți ca din amorțeala unui vis. Împunge cu acul mereu la o mincă și cite odată puterea unui gând îi oprește degetele și rămîne dusă par' că 'n altă lume; iar cînd se simte, întilnește ochii muștrătorii ai patroanei.

Tovareșele din atelier, — cum e felul fetelor — mai spun glume, măi rid, dar Alexandrina zimbește mai mult de silă, ca să nu-și tradeze sufletul; în zimbetul ei însă s'ascunde atîta durere! Fața ei albă, d'o frumsețe duioasă, veștejită, e'ncadrată d'un păr castaniu bogat, iar ochii negri, turburi, aū o căutătură tristă și obosită.

„Te duci de prinz acas', Alexandrino?”

— Mă duc; dar tu, Lino, mergi?”

— E prea departe, o să minînc aici.

— Eū... mă duc.“

Într'o fundătură din marginea orașului, într'o curte mică cu căsuțe mărunte, înmormîntate 'n pămînt, unde razele soarelui nu se ceartă cu frigul și cu întunerecul decît câteva clipe din zi, în fund de tot, între niște magazii, într'un chip de casă turtită de vreme, zace un bolnav. Cu o mină vîrită sub cap, iar cu alta țînînd pe piept o velință ruptă, stă adîncit în durere și 'n gânduri. Ochii lui sînt afundați în orbite și din adîncul lor trimit căutături de spaimă. Cîteodată obrajii, veștejiți de trudă și de boală, îi viră în pernă și cite-o lacrimă lasă urmă cenușie pe fața lui.

Casa-î strîmtă, îmbrăcată cu nimica tot. Pat, masă, scaun și-un lighian. Pe scaun vezi o coaje de pine. Ochii lui, adînciți, umezi, încunjurați de cearcăne vinete, aū o căutătură înfricoșată. Mustățile negre se risipesc în neregulă peste niște buze supte și pirlite, ce murmură în taina sufletului cite-un gând dureros.

Se simte mai rău ca orî cînd. De mult e el bolnav, dar acuma par' că nu mai e al lui. Sînt semne de sfîrșit... Pieptul i se ridică și i-se lasă par' că sub povara unei mari greutăți. Gura deschisă soarbe cu lăcomie aerul. Stă rătăcit și măsoară 'n minte atîtea și atîtea. Din cînd în cînd, un gol din piept par' că-l îneacă și tușește 'n sec, dar încrețindu-și fruntea cu frică.

Gîndurile-l prind în vraja lor și prin roata minții trece acum toată viața...

„La ce m'am mai născut!.. Am trăit zeci de ani și numai eū știu cum i-am trăit... În totdeauna binele l-am așteptat dela ziua de mine și niciodată nu l-am văzut, iar acum aștept moartea...“

Sufletul îi este tot mai greu și capul i se pare o piatră. Durerea atîtor gînduri de jale din trecut îi umezește ochii, îi amorțește mîntea și fiorii de groază-l apucă la gîndul viitorului. O să moară; dar ce va face ființa aceea fără nici un sprijin, fără nici un suflet bun, care s'o povățuiască 'n viață!

Apoi mîntea-î rătăcește la tinerețe, la nevasta lui, pămînt acum, ucisă'n vîrsta vieții d'aceiași boală crudă.

„O, dulce Sofie, ce bine-î c'ai scăpat mai de vreme!“

Lacrămile-î curg acum șiroae și gînduri plîne fără șir îi încruntă fața uscată...

„Ce bine-î c'ai scăpat d'atunci!.. Ai fi 'ndurat foamea de mulțorii cu noi, cînd n'aveam de lucru cu lunile! Multe ierni fără lemne, fără îmbrăcăminte, făr'un ban în casă, Sofio, fără!.. Și nimeni nu te-ajută, căci ce-î pasă lumii! Cine știe și cine-ar vrea să știe de tine, de sărăcia și de boala ta, muncitorule, cine? Acel ce are și poate, nu se mai uită 'n jos! Pentru tine și serbătorile-s zile de trudă și de suferință! De ce, Doamne, de ce?... De ce măi lași calicime pe pămînt! Nu toți sînt ai tăi? Nu la toți ești tată?!“

Buzele-î tremură sub durerea gîndurilor. Ochii lui se deschid selbateci și cu evlavia ceasului din urmă își face cruce.

„Puternice, o copilă am, o las în grija ta!“

Trupul i se cutremură și resuflarea se 'neacă într'un gemet. O tusă crudă i se repede din plămîni. Ar vrea să izbucniască și-l chinuiește. Pieptul lui sună ca o tobă în tuse, care se'n-tețește; ochii i se'nțeșenesc, iar capul i se tăvălește pe pernă în amețeala durerii, și din adîncul pieptului istovit de putere, singele se revarsă pe gură'n stropi, apoi în val, iar tusa se 'neacă, apoi se schimbă 'n răget, singele se varsă 'n clăbuci spumoși, iar trupul, care se luptă cu cea din urmă putere a vieții, se ro-

stogolește jos în balta de sînge. Într'un cutremur de durere, buzele mai gem o vorbă ne'nțeleasă și . . . atît.

*

Cu o legăturică 'n mînă, ea merge cu pași iuși cãtră cãsuța din fundul curții, și grãbită de frig și de dorul d-al vedea, repede ușa cu putere.

Un țîpet de groază tună din pieptul ei. Ea cãzu de perete cu ochii acoperiți, tremurînd în

țîpet nebun, iar cînd din nou aruncă ochii spre pat, strînse fãlcile, apoi, rînjind într'un hohot surd, se repezi pe ușa și 'ncepu s'alerge smințitã prin curte. Chiriașii speriați aleargã toți spre ea, întrebîndu-o ce e.

„Nimic, rãspunde ea, repezindu-se pe poartã 'ntr'un zîmbet zãpãcit, mã duc la lucru“ . . .

Romulus Cioflec.

C R O N I C Ț .

REDAȚIONAL. On. public cetitor e rugat sã ierte întîrzierea acestui numãr provenitã din cauza instalațiunilor complicate ce le-am avut cu tipografia. — Numãrul viitor — dublu — va apãrea la mijlocul, lui August, iar dela 1 Septembrie, ca de obicei de 2 ori pe lunã.

Premiul Luceafãrului. La acest numãr se anexeazã o cartã postalã cu rugãmîntea ca cetitorii sã-și spunã pãrerea asupra poeziilor publicate pînã la 1 Septembrie a. c. Rãspunsurile motivate se vor publica deodãtã cu rezultatul votãrii, cînd redacția încã își va spune cuvîntul.

† ZENO MOCSONYI DE FOENI, spre jalea noastrã a tuturor, a încetat din viață, Luni, în 13 26 Iunie 1905. — S'a nãscut la anul 1842 în comuna Prisaca din Caraș-Severin. Studiile liceale le-a terminat la

Terezianul din Viena, tot în acel oraș a ascultat facultatea de drept, fãcînd examenul de stat. Cași ceialalți membri ai acestei ilustre familii, a luat parte la toate faptele mai de samã ale vieții noastre naționale. Dupã restabilirea constituției a fost

Zeno Mocsonyi.

deputat în camera ungarã, aparținînd clubului național român. A participat la conferințele naționale

din 1892 3. A fost membru în directoriul „Tribuna” și fondator al ziarului „Dreptatea” din Timișoara. — Dela

A. Lruba. Bustul lui Zeno M.

sãraci carii doriau sã-și perfecționeze studiile sãu înclinațiunile artistice.

Rãmãșițele pãmîntești odihnesc în mauzoleul din Foeni.

Fie-i țarina ușoară!

ASOCIAȚIUNEA. În 14 și 15 Iulie a. c. secțiunile științifice-literare ale Asociațiunii și-au țînut ședințele anuale obicinuite. În secțiunea I., dl dr. Diaconovich a cetit raportul anual, care cuprinde și un plan de acțiune pentru viitor. Asupra acestuia vom reveni, cînd va fi publicat. Premiul Andrei Mureșanu s'a dat lucrãrii d-lui Teodor A. Bogdan, „Ștefan-cel-Mare”. S'a hotãrit a se publica „Balade populare”, adunate și adnotate de dl Enea Hodoș. Cererea dlui dr. Iosif Popovici pentru înființarea unui muzeu de limba romãnã, deocãdatã nu s'a putut implini. — S'au ales de membrii corespondenți d-nii: Dr. Iosif Popovici și dr. Ion Rațiu.

TESTAMENTUL LUI ARTEMIE ANDERCO. În legãturã cu articolele publicate în numerele 2 și 3 a. c. ale revistei noastre, cred cã nu va fi de prisos a publica, drept întregire a articolelor prier-

tenului meu Dr. E. Dăianu, testamentul acestui entuziast fiu al Maramurăşului, decedat în floarea vârstei.

Înainte cu trei ani, dl Dr. Dăianu mi-a dat spre citire manuscrisurile regretatului Anderco. Era foarte încântat de ele şi eu am rămas nu mai puţin încântat, citindu-le.

Era o revelaţie dintr'un colţ extrem al românismului, care nu-şi reclamase încă o pagină în istoria literaturii române.

Răsfoind prin scrisorile mele, am dat de acest testament, rămas la mine sau din greşală, sau pentrucă, illo tempore, l-am pus la o parte, într'un moment de entuziasm juvenil, pe care prietenul meu Dăianu i-l va afla, fără indoială, scuzabil.

Recitindu-l, mi se întăreşte din ce în ce convingerea că Românii maramuraşeni au o datorinţă neachitată faţă de memoria singurului lor reprezentant în Panteonul român: de a îngriji punerea sub tipar a scrierilor lui Artemie Anderco.

În deceniul al şaptelea al veacului trecut, fiul Maramurăşului, care învaţă limba românească din propria-i sirguintă, poate fi pus în privinţa limbii ca model alături de oricare autor de dincoace.

În privinţa sentimentelor naţionale, fie-ne permis a-i reclama un loc de onoare în întiul plan, fără osebite de graniţe.

Dînd la lumină aceste şiruri ale lui (poartă titlul: „Diuariul“ 1877. VI.) remarcăm şi de astădată aceeaş seninătate, — cea din urmă — aceeaş dragoste de neam, acelaş cald entuziasm, ale cărui palpitări îşi urmează cadenţa obicinuită, chiar şi în clipele cînd tînărul autor se simţeste „din ce în ce mai slab...“

A. C.

„Dorinţele mele, cele despre urmă.”

În deplină sănătate a minţii mele; în numele tatălui şi a Fiului şi a Spiritului sfînt.

Simţîndu-mă slab din ce în ce mai mult, am dorit să scriu aceste puţine rînduri ca ultimul articol din „Diuariul“ şi ca ultimul eco al spiritului meu.

1. Mamuchel mele celei scumpe mulţămite eterne pentru sacrificiile de toate feluri ce mi-a arătat în cară. Numai o mamă poate face şi suferi aceea, ce ea făcu şi suferi pentru mine în acest îndelungat şi greu morb. Nimenene şi nimic n'ar putea-o răsplăti. Ce-s mulţumirile şi espreziunile de graţitudine ale mele? Cuvinte, simple cuvinte, ce în faţa nopţilor veghiate asupra mea, a răbdării tuturor prostiilor ai morbosului, şi a altor nenucerate secături — par' ironie. Decî la Tatăl cel ceream răsplata; numai el ştie recompensa atîta interesare, atîta iubire.

Cînd te vei uita, mămuică, la fotografia mea din Paris, adu-ţi aminte că în acel moment cînd m'a fo-

tografiat artistul, la Dta am gîndit; să crezi că din cealaltă lume voi privi tot așa la Dta, la mama cea mai bună, cea mai iubitoare de pe pămînt!

2. Tatei, care n'a conţiat a se espune la cele mai mari sacrificii materiale pentru mine, espreziunile filialei mulţămiri.

3. Surorilor, fraţilor, cunoscuţilor, amicilor cari s'au interesat de mine în decursul morbului — mulţămiri.

4. Doresc a fi înmormintat după datinele poporului în sinul căruia am născut şi cui aparţin. Decî sper că iubiţii mei părinţi se vor îngriji ca *babele plîngătoare să nu lipsiască, asemenea banul, colacul, lumina; — găina neagră să se dea peste coştiug femeii celei mai sărace din sat.*

5. După înmormintare se va trimite un extract autentecat de autorităţile comunale, din matricula morţilor, Societăţii „Transilvania“, esprimînd regretele asupra pierderii unui capital atît de considerabil, cum a fost stipendiul pe 6 ani. În privinţa aceasta, să nu uite fraţii mei, dacă vor perveni la o bună stare materială, că familia Honorodanu Anderco s'a făcut datoare Societăţii „Transilvania“, încît prin stipendiare ea asigură viitorul unui tînăr. Sper că atunci nu vor şovăi asupra unei sume de bani ce pentru dîşii puţin ar pondera.

6. Biblioteca mea, partea italiană şi franceză, o las Societăţii de lectură a Românilor din Maramurăş şi în caz de neprimire sau disolvare, Convictului român din Sighet. (M. Sziget)

7. Partea română şi celelalte limbî rămîne familiei, spre a înmări biblioteca începută de tătucu.

8. Manuscrisurile limbistice şi literare le las lui Teodor Mărgineanu, teolog, actualminte pedagog pe lîngă frîi Dlu Petru Mihalyi. Nimene ca el va şti aprofita de notiţele culese în decursul anilor. Nimene ca el va şti înţelege secretele acelor note, el cu care de atîta ani fantasticam asupra „Dicţionarului provincialismelor“, critica limbii şi alte lucruri limbistice.

9. Manuscrisurile ştiinţifice (Medicină, Ştiinţe naturale etc.) rămîn în familie; ... dar' de vor da voie oarecărui a îmbrăţoşa cariera mea, pentru care eu atît am fost de apasionat!

10. Manuscrisul cel mai important „Naplóm“ şi „Diuariul“ ce fac 9 volume, necalculînd cel de pe 1877, abia început, aparţin cu tot dreptul familiei. În acele pagini mi-am depus sufletul: acolo-s eu. L-am cultivat cu mare predilepţiune; în ore rele mă mîngăiam cu dînsul cetînd despre zile bune, sau despre iubiţii depărtaţi. Anul 1873 nu e copiat; rog pe acela dintre fraţii mei, sau alt membru din familie ce va lua interes de cele cetite, să binevoiască a pune în curat şi acel an, spre a salva de pierdere impresiunile călătorior mele la Viena (cu ocaziunea expoziţiunii universale), şi în România.

Fratele T. Mărgineanu este autorizat a ceta „Diuariul“ spre mai uşoară înţelegere a unor note ce va afla între manuscrisele, lui lăsate.“

SOCIETATEA PENTRU FOND DE TEATRU publică concurs pentru două burse de câte 1200 coroane, destinate tinerilor cari doresc a studia arta dramatică. O bursă e pentru dramă și tragedie, iar cealaltă pentru comedie. Concursul se va ținea la vară, cu ocazia adunării generale din Sibiiu. Cei cari vor să reflecteze la aceste burse, au să-și trimită cererile la adresa dlui Dr. Iosif Blaga, secretarul societății, în Tusnádfürdő (Csik m.) pînă la 1/14 August a. c.

Din partea numitei societăți se aduce la cunoștința celor interesați, că dinsa a cumpărat manuscrisul operetei *Craiul nou* de C. Porumbescu, împreună cu dreptul escluziv de reprezentare.

DL ZACHARIE BÎRSAN, fostul bursier al societății fondului de teatru român, poate ca să dea dovezi despre talentul său, tras la îndoială, la tot cazul, însă, îndemnat mai ales de dragostea ce-o simte pentru arta sa, continuă munca sa importantă: aranjarea de reprezentații teatrale în diferitele centre românești. În săptămânile din urmă a fost la Zernești și Făgăraș, incintind lumea românească prin jocul său de artist desăvîrșit și priceperea sa de regisor. Oare noua sa activitate rodnică să nu fie compatibilă cu bursa sa de mai înainte?

ELISÉE RECLUS, geograful francez nemuritor, filozoful luminat pe care concepțiile ideale îl răpiu de multe ori pînă la hotarul extrem al legalității tradiționale, propovăduitorul înflăcărat al libertății absolute, anarchistul incarnat care viața întreagă n'a făcut nimănui cel mai mic rău, care nu recunoștea altă lege decît legea sfîntă a dragostei pentru omenime, — a murit la 6 Iulie, în vîrstă de 75 ani, într'un orașel de lingă Brügge, Belgia. Născut din părinți evangelicî, după terminarea liceului, a trecut în seminarul evangelic din Mont-Auban, mai apoi la universitatea din Berlin. Stăbindu-se în Paris, e în curînd nevoit să fugă din Franța, fiind și el dintre cei ce se opuseră loviturii de stat a lui Napoleon III. (1852.) În răs-timp de 6 ani cutrieră Anglia, Statele-Unite, America centrală și se stabilește, pentru citva timp, în Granada nouă, America de Sud. Rechemat la Paris, publică în „Revue des deux Mondes“ și „Tour du Monde“ impresiile și cercetările din acești ani de pribegie. După proclamarea republicei (1870) și căderea Parisului, trece și el în tăbăra comunarilor. Mișcarea lor însă e frîntă de trupele guvernului, Reclus ajunge prizonier, e condamnat să fie deportat la Caledonia-nouă, dar la intervenirea mai multor savanți, în rîndul întîi Thiers, guvernul îl grațiază, expulzîndu-l din Franța. Se stabilește la Lugano, în Svițera, și toată puterea minții sale geniale o pune în serviciul științei geografice. La 1875 apare volumul I. din monumen-

tala sa operă „Nouvelle Géographie Universelle“, publicînd la 1894 ultimul volum, al XIX-lea. Prie-tin cu revoluționarii și anarhiștii ruși, curînd după amnestiarea sa (1879) e nevoit să părăsiască din nou Franța și după o scurtă pribegie, numit profesor la universitatea din Bruxelles, se stabilește definitiv aici. Cu moartea lui se sfîrșește un om, care a dus o viață în armonie cu ideile ce le propaga, prea îndrăznețe uneori, dar totdeauna izvorite din o minte luminată și un suflet curat.

„BANATUL“ e titlul unei gazete săptămînale po-porale, redactată de dl Dr. Valer Braniște, care în fruntea primului număr scrie:

„N'am intemeiat foaia aceasta ca să fac certe, și nici ca să tulbur liniștea și să bag zizanie între oamenii. Nu! Pentru certe și bălăcăreli nu este loc în foaia aceasta!

Lumină vreau să răspîdesc! Lumina minții și căldura inimii! Învățăturî și sfaturî vreau să dau, cum se cuvine unui prietin iubitor! Cunoștințe vreau să aduc și petrecere vreau să fac celor oboșiți după munca zilei.“

Nu ne'ndoim că priceperea redactorului, în de-obște cunoscută, va face din „Banatul“ o foaie po-porală model, care va înlocui foile similare, redactate, în cea mai mare parte, de oameni cari nu sint chemați a răspîndi lumină și înțelepciune.

PANTEONUL BĂNĂȚENILOR. Ziarul „Drape-lul“ din Lugoj publică un „apel cătră națiunea ro-mână“, rugîndu-o să-i comunice fotografiile și da-tele biografice ale „tuturor Românilor bănățeni“, cari au contribuit și contribue la luminarea poporului bănățean. — Ideea e originală și sperăm că mulți se vor grăbi să 'ntindă mîna de ajutor bravilor patrioți locali. O astfel de lucrare, făcută cu o leacă de obiectivitate și muncă, va fi de mare folos pen-tru istoricii literari și culturali. Să sperăm că tă-mierile personale, cam obicînuite la noi, vor fi in-locuite cu o expunere cumpătată a faptelor și me-ritelor fiecăruia din cei ce vor intra în acest Pan-teon. Nu vor lipsi de sigur nici caracterizările epo-celor în cari au muncit bărbații luminați din Banat. Panteonul, astfel alcătuit, ar fi o oglindă credincioasă a întregii activități culturale și artistice din Banat, precum și a meritelor lui pentru întreg neamul ro-mănesc.

ȘTIRI ARTISTICE DIN ROMÂNIA. Duminecă la 2 Iulie n., s'a desvălit în grădina Ateneului din București, bustul lui Traian Demetrescu, delica-tul poet care a scris frumosele „Sensitive“, „Intim“, „Acuarele“ ș. a. Bustul s'a ridicat la ini-țiativa unui alt poet, Radu D. Rosetti. — Zilele

aceste se va întruni în București comitetul „pentru ridicarea unui monument primului pictor român Ioan Georgescu“, ca să judece asupra proiectelor intrate la concurs. Comitetul a adunat deja jumătate din suma trebuincioasă la ridicarea acestui monument.

† Dr. GEORGE POPOVICI, bucovineanul mîndru, care prin discursurile sale politice de-o îndrăzneală impunătoare și o logică impecabilă,

rostită în camera imperială din Viena, își ciștigase nume neperitor și își deschise calea ce a-vea să-l ducă spre un viitor strălucit, — s'a stîns în puterea vîrstei în străini, departe de țara sa. În lupta — pentru intruparea vise-lor sale curate, prea se depărtase de realitatea rigidă, și el,

suflet cînstit, inimă simțitoare de poet, nu s'a putut descurca în lumea aceasta de desarmonii, decît punîndu-și capăt vieții, la 26 Iulie n. Perdem în el un bărbat luminat, care era chemat să facă neamului românesc și mai mare fală, decât putuse face pînă acum.

Dr. George Popovici s'a născut la 20 Noembrie 1864 în Cernăuți. E fiul preotului Eusebiu Popovici, profesor la facultatea de teologie din acel oraș. A studiat dreptul și filozofia la universitățile din Cernăuți și Innsbruck, dobîndind, cu mare succes, gradul de doctor în drept. Tînăr încă, dr. Popovici a luat parte la luptele politice din Bucovina. Ales deputat (1897) în parlamentul austriac, aproape cu unanimitatea voturilor, a fost unul dintre cei mai distinși oratori ai parlamentului. La 1901 se stabilește în București și se consacră cu totul cercetărilor pe terenul dreptului istoric. După lungi și foarte minuțioase cercetări prin arhivele din București și străinătate, lucra la un studiu asupra dreptului vechiu român. O operă fundamentală era să fie această carte, menită să vorbească pururea de marele său talent de scrutare istorică... și avea să-i serviască de titlu pentru obținerea unei catedre de istoria dreptului român la universitatea din București, catedră anume creată în primăvara asta, pentru el.

Academia română, în sesiunea din urmă, răsplătînd activitatea sa neobosită, îl alege de membru corespondent, pentru următoarele lucrări: „Mihai

Vodă și moșnenii din Sularul“; „Cronica lui Ureche despre ocoalele iugaene“; „Glosă la o colecțiune inedită de documente moldo-cîmpulungene“; „Ordine de succesiune în moșile donative moldovene“ și „Anul dela Martie în Moldova“.

Istoric de valoare și cel mai bun cunoscător al vechilor instituții de stat românești, dr. Popovici a fost și autor de versuri gingașe, publicate sub pseudonimul T. Robeanu în „Convorbiri literare“ pe anii 1887—1892.

Dr. George Popovici a murit... dar va trăi, de-a pururi, în aducerea aminte a celor cari l-au cunoscut și, cunoscîndu-l, l-au iubit.

DĂRI DE SAMĂ ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.

Isidor Budu, Din Flori, München 1905.

Cine cunoaște ciripirile de multoeri dragălașe ale pseudonimului *Isis*, din multele și nenumăratele ziare și reviste, va cunoaște și pe autorul acestui volum. Reproducem citeva din „aceste petale, — așa cum s'au desfăcut din florile de pe malul bălăului Isar...“

Seara.

Se lasă ceață peste tîrg
De-nvăluie palate,
Se lasă ceață, și în mal,
Încet Isarul bate.
Spre seară mîerg de ilascult
Cum cîntă el cu vrajă;
— De citeori, Isar bălai,
N'am stat noi doi de strajă...

Cîntec.

Mi-e dor, de tîrgul meu
Mi-e dor,
De preajma casei noastre,
Mi-e dor de-acasă dela noi,
De nucii ruginiți de ploî,
Perduți în zări albastre.

Ași vrea să-I văd
Și 'n umbra lor
O clipă-ași vrea macar,
Visînd în nopți tîrzi de vară,
Din neguri dese să-mi apară
Copilăria, iar.

„*Mercure de France*“, una dintre cele mai mai bune și răspîndite reviste franceze, (Paris, Rue de Condé 26) în anii din urmă a început să dea deosebită atențiune și mișcării literare și culturale românești. Dl *Marcel Montandon*, un bun cunoscător al limbii și literaturii românești, sub titlul de „*Scrisori românești*“, tot la trei luni, publică dări de samă asupra publicațiilor românești mai de valoare. (1905: nrele 187 și 193) Cum însă nu-i stău la dispoziție toate publicațiile românești, aceste dări de samă numai în parte reogîndesc adevărata noastră mișcare literară. Dl *Marcel Montandon*, (München, Biedersteinerstrasse 110a) prin revista noastră se adresează, prin urmare, autorilor români cu rugămintea să-i trimită publicațiile lor, făcîndu-i astfel cu puțință să prezinte miilor de cititori ai revistei franceze o icoană completă a vieții noastre culturale și literare. — „*Mercure de France*“ publică de altfel scrisori despre mișcarea literară a tuturor po-

Mamei.

„Du-te mamă, du-te,
Și să umbli 'n plin,
Și să scrii, mămucă,
Din pămînt străin“.

Și-a rămas să plîngă
Sîngură 'n ciardac;
Pe cînd plînge mama
Eu că rid mă fac.

Rătăcit-am vreme
Pe-al lumii talaz,
Iar dureri și lacrimi
Nu mi-au dat răgaz...

Azi, mă 'ntorc acasă
Slab și 'mbătrînit...
Primește-mă, mamă,
Căci sint ostenit!

Dr. George Popovici.

poarelor, apoi studii literare, romane, poezii, cronici politice ș. a. Un număr (volum de 160 pp.) costă 1 fr 50 bani.

Virgil Onițiu, Carte de cetire pentru cl. I. și II. gimnazială. Ed. Librăriei Ciurcu, Brașov, 1905. Preț 3 cor. Alegerea bucăților e destul de fericită și notele esplative bogate. În prefață cetim: „*Intrebările* se vor răspunde de elevi...”, care nu e construcție românească. Într-o carte de cetire, care e chemată să învețe pe elevii românește, astfel de greșeli sînt de neiertat. — Păcat că s'a desființat rubrica: „Să ne îndreptăm limba”!

Dr. Victor Onișor, Legile grănițerilor năsăudeni despre administrarea pădurilor, regularea proprietății, contractul din 1872 și pacea judecătorească din 1890, cu ordonanțele de executare și esplicări. Bistrița, 1905. Preț 80 bani.

Dr. I. Beu, Dr. V. Bologa și Dr. I. Borcia, Vasile Alexandri, — Biografia poetului și poezia lui patriotică. — Epica lui Alexandri. — Teatrul lui Alexandri. Conferințe ținute la despărțământul Sibiiu al Asociațiunii. Dintre ele se remarcă cea din urmă: Teatrul lui Alexandri de dr. Borcia, care a utilizat cu multă pricepere datele privitoare la subiect și a reușit să prezinte un studiu complet și serios, nu prea obicinuit la astfel de conferințe.

Dr. Elie Miron Cristea: Iconografia și întocmirile din internul Bisericii răsăritene. — Sibiiu, Tip. arhidiecezană. 300 pp. 8° mare, cu număroase ilustrațiuni.

N. Iorga: Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul. — București, Inst. „Minerva”. 256 pp. 4° mic. Preț 1 leu 50 b.

N. Iorga: Istoria Românilor în chipuri și icoane. — București, Inst. „Minerva”. 352 pp. Preț 2 lei 50 b.

N. Iorga: Neamul Românesc din Bucovina. — București, Inst. „Minerva”. 254 pp. Preț 2 lei 50 b.

Șt. O. Iosif: Din zile mari, — poem istoric. — București, Inst. „Minerva”. 180 pp. Preț 2 lei.

M. Eminescu: Scrieri politice și literare vol. I. (1870 — 1877). Cu o prefață de Ion Scurtu. — București, Inst. „Minerva”. 450 pp. Preț 3 lei 50 b.

Aurel Scurtu: Călăuza stațiunilor balneare și climatice din România. — București, Inst. „Minerva”. 224 pp. Preț 2 lei 50 b.

Ion Gorun: Taina a șasea. — București, Inst. „Minerva”. 288 pp. 8°. Preț 1 leu 50 b.

C. Negruzzi: Opere complete, vol. I.: Proza. — București, Inst. „Minerva”. 376 pp. 8°. Preț 1 leu 50 bani.

Ioan I. Lăpedatu: Efecte publice. Retipărire din „Rev. economică”, Sibiiu, 1905. 64 pp. 8° mare. Preț 1 cor. Broșura, scrisă mai ales pentru nespecialiști, tratează despre dezvoltarea și împărțirea efectelor publice, despre împrumuturile de stat, scrisurile fonciare ș. a.

POȘTA REDACȚIEI.

S. D. „Timava” are strofe frumoase, dar ni-e frică că stăpînirii n'o să-i placă... „Din poveste” nu e clară și are defecte de versificație.

P. D. Poeziile „N'afu pace și răgaz”, „L'asînjit” și „Farmecul nopții de vară” sînt rele „cu privire la motive sau versificare”. Fiind inginer poate fi-ar reuși mai bine o odă la regula de trei sau o epopee a unghiurilor congruente.

Pace: Visul albastru al firei
Peste toate se așterne
Și cucernic îmi potolea
Zbuciumările-mi eterne...

... Ne pare neșus de rău că toate străduințele d-tale nu pot avea alt rezultat.

APARE:

La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.
Prețul acestui număr 1 coroană,
Pentru România 1 leu 25 bani.

ABONAMENTUL:

Ediția de lux	—	20 cor.	la an
Pentru străinătate	25	”	”
Ediția simplă	—	12	”
Pe jumătate de an	6	”	”
Pentru străinătate	16	”	la an

Redacția și Administrația:

IV., Strada Zöldfa, Nr. 7.

Red.-resp.: MIHAI STAN.

ARDELEANA

Institut de credit și economii, Societate pe acții. Sediul Orăștie, casele proprii. Fondată la 1885. — Capital social: 500,000 cor. — Fonduri: 400 de mii coroane. — Starea depunerilor: peste 2,400,000 cor. — Primește:

Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 4°

— Darea de venit după interese o solvește institutul separat. —

Depuneri și ridicări făcute prin poștă se efectuează cu întoarcerea poștei.

In Institutul nostru tipografic
A apărut:

FRAGMENTE
PRIVITOARE LA
ISTORIA BISERICII ROMÂNE

DE
NICOLAE DOBRESCU.

Prețul 1 cor. 25 bani, plus 10 bani
porto. (Pentru România 1 leu 50 bani.)

De vânzare la adminis-
trația noastră. În Bucu-
rești la LEON ALCALAY.
(Calea Victoriei 37.)

Kurczk
és Tsa

Primul institut
de chemigrafie.

Esecută clișee în
aramă și tinc, pe
lingă garanție și pre-
țuri moderate.

Budapest, VIII. Szentkirályi-utca-13

Pentru execuție pompoasă, măiastră și de gust

Expoziția regnicolară de la 1885
din Budapesta

și expoziția milenară de la 1896
din Budapesta.

Ni-a distins cu medalia mare al expoziției și alte medallii. Cel mai vechi institut din Ungaria.

JOSIF GAVORA

Furnisor al asociației bisericești centrale din Budapesta și celor mai multe din provincie
Budapesta, IV. Str. Molnár urul II. Palatul „Clubului catholic“

Își recomandă institutul
său artistic aranjat după cel mai
practic sistem și conform cerințe-
lor celor mai moderne, provăzut
cu toate lucrurile trebuincioase la
aranjarea unei biserici și a comu-
nelor bisericești. Pelingă prețuri
moderate, are în depozit:

— Feloane brodate simplu —
și mai bogat, haine de diacon,
sacos, stiharion, omofoare mari
și mici, fețe de altar ș. a., lucrate
conștientios, din pinză de Rumburg
cu dantele engleze și de Bruxelles.

Depozit mare de haine bisericești brodate. Primește și execută brodarea din nou de haine
vechi, îndreptarea lor, aurirea de obiecte de bronz, restaurarea de icoane bisericești și de
rame, toate pelingă prețuri moderate. — Prospecte, planuri și desemnuri, se trimit prin poștă.

Auritori și argintării aurite
Păhare, ciboriu, cădelnițe și cutii de
tămâie, lămpi de altar, lustre, cande-
labre de părete, mină și altar, cruci
de altar și mină, bedernițe, arto-
clasii, ripide și chivote. etc. Se an-
gajează la excecucarea de iconos-
tase, altare, tabernacule

— Chipuri de altar, după —
ori ce model, plascentie în ori
ce stil. Fabrică, pe bază de pro-
specte și planuri artistice, cu
prețuri moderate, prapore și stea-
guri bisericești și funebre.

939 / 12/1930